yarına doğru 5

aylık siyaset, kültür, sanat dergisi/mart 1974/4 li

şafak söküyor kardeşi
şafak! bak yüzleri
yeni bir sabah oluyor
eski afrika'mızda

AYLIK SİYASET, KÜLTÜR, SANAT DERGİSİ

	Döneklere dikkat	1
İlhami Demir	Faşizmin Bir Örneği	2
Sâkıp Coşkun	Geri Bıraktırılmış Ülkelerde Kozmopolit Kültürün İşlevi	14
Tahir Abacı	Akıp Giden Hayat (Şiir)	22
Erol Çankaya	Şiirde Güncellik	25
Murat Akçam	Abd — Aet İlişkileri — II	35
Tahir Abacı	Ağıt Olmaz Olur mu?	43
Zeynel Kırbaç	Bir Sinema Baş Eseri: İsyan	46
	Kitaplar	48

Sahibi ve sorumlusu: T. Abacı — Yönetim ve Yazışma: Narlıbahçe Sokak, Kader Han 5/10, Cağaloğlu - İstanbul — İstanbul ve Anadolu Dağıtımı: Yarına Doğru — Ankara Dağıtımı: Göze Dağıtım — İzmir Dağıtımı: Kıvılcım Dağıtım — Yıllık Abonesi 40 Lira — Dizgi: Sebat Matbaası — Baskı: Erhan Matbaası — Basım Sayısı: 3.000 — Son Basım: 1- 3 - 1974

Ön kapak resmi Asya - Afrika Yazarlar Birliği dergisi LOTÜS'ten, mısralar ise Lumumba'nın Ülkü Tamer tarafından çevrilen «Afrika'nın Yüreğindeki Şafak» adlı şiirinden alınmıştır. Arka kapak: «Hürriyet» gazetesinden.

MART 1974 SAYI 5

yarına doğru

dönek'lere dikkat

Kültür alanında görünen odur ki, baskıyla susturma döneminin ilk etabında ağırlık kazanmış bulunan fırsatçılarını yanma, ikinci etapta «dönek» ler de katılmıştır. Döneklerin, kariyer sevdasıyla farkında olmadan kültür ajanlığı yapan fırsatçılardan farkı, kültür meselelerini daha iyi bilmeleri, devrimci teriminolojiyi daha sinsice kullanmaları ve kültür ajanlıklarının daha ilk adımından beri bilinçli oluşudur.

Kültür alanındaki dönekler, siyasal döneklerin yarattığı havadan yararlanıp parsa toplamak sevdasında görünüyorlar. Yenilgi dönemlerini izleyen baskı dönemleri, bir atımlık barutunu çabuk tüketenlerde umutsuzluğu, sinikliği ve giderek dönekliği besleyip geliştirir. Bu duruma düşenler, devrimciliğin acıklı sonunu (!) kitlelere göstermek, reklâm etmek isteyen egemen sınıflar için de iyi bir fırsattır.

Siyasal planda gericiliklerini somutlamış kimseleri «devrimci» ilân etmeye kadar vardırılan döneklik, kültür planında da gerici eğilimlere alkış tutmayı yoğunlaştırmıştır. Öne sürülenler ise popülizmden ve her pratik içerisinde devrimci düşüncenin şamarlarını yiyip durmasına rağmen uslanmak istemeyen temcit pilavı tarihsel oportünizmden başka bir şey değildir. «Kitlelere bilinç dışardan götürülmez!» Kitleleri bilinçlendirmeye yönelmiş hareketler ise kendilerini «kullandırtanlar»ın yaptıklarından başka bir şey değildir! Tarihi maddeciliği yöntem kabul etmiş «sınıf bilinci»ne karşı «tarih bilinci!» Gerici hareketlerin adı «halk hareketi»! Ve «Millî» Marksizm!

Devrimci kültür hareketinin dış ve iç nedenlerden dağınıklık içerisinde bulunuşu ise döneklere devrimci yazarların biçimsel eksikliklerini bahane ederek devrimci özü vurmaya yeltenmek fırsatı vermektedir. Devrimci kültürün toparlanması, bir eleştiri ortamı yaratılarak değerlendirmelerin sağlam temellendirilmesi, teriminoloji birliğinin sağlanması ve devrimci yazarlarm kendilerini kariyer sevdalarının ötesinde, belirli bir sorumluluk altında hissetmeleri, her türlü dönekliğin ve kaypaklığın etkinlik kazanmasını önleyecektir.

faşizmin bir örneği

(Geri Bıraktırılmış Ülkelerde Faşizmin Tezgahlanışı Üzerine Bir İnceleme)

İLHAMİ DEMİR

«Çok iyi bilinmelidir ki faşizm, YEREL yada GEÇİCİ bir olay değildir. Faşizm, emperyalizm ve sosyal devrim döneminde, kapitalist burjuvazi ve diktatörlüğün sınıf egemenliği sistemidir. Faşizm, burjuvazinin sınıf egemenliğinin son aşamasıdır... Burjuvazi egemenliğini korumayı, kitlelerin devrimci çıkışını bastırmayı, kapitalist istikrara ve rasyonelliğe ulaşmayı ancak halk kitlelerinin zararına olacak bir faşist diktatörlükle başarabilir.»

Georgi Dimitrov

Bugünkü can çekişme aşamasında emperyalizm, çok yönlü ve derin sarsıntılar geçirmektedir. Niteliği gereği emperyalizmi, geri bıraktırılmış ülkelerden ayıramıyacağımıza göre, ekonomik ve politik krizleri önce tekellerin kendi iç bünyesinde, sonra bu tekellerin öngördüğü biçimde politika yapan ve üretimi ayarlayan geri bıraktırılmış ülke iktidarmda göreceğiz.

Emperyalizmin; **kâr, daha kâr, en büyük kâr** amacına uygun olarak üretimi anarşik bir biçimde ele alışı gene kendi sarsıntılarının ana nedeni olmuştur. Emperyalizm; kâr, daha kâr, en büyük kâr amacına nasıl ulaşır? Üretimin hacmi Emperyalizmin amaçladığı daha fazla kârı getirebilir. En büyük kârı ise, artı değeri yaratan üretici sınıfların daha derinlemesine sömürülmesi getirilebilir. Ancak günümüzde emperyalizmi amaçlarına ulaştıracak bu iki yolunda önü tıkalıdır, açmazdadır.

Neden açmazdadır? Önce, geri bıraktırılmış ülkelerin yer altı ve yer üstü ham madde kaynaklarının, ucuz işgücünün, robotlaştırılıp uşaklaştırılan uzman teknisyenler ve yönetmenler eli ile en yeni fabrikalarda üretim hacmini genişletmek üzere sömürülmesi olgusunu görürüz, en yeni yapım teknikleri ile emtianın eskisinden çok daha ucuza maledilebilişi üretim hacmini sınırları dışına taşırır. Ortada pazarlanamamış ve KÂR DAHA KÂR amacını gerçekleştirmenin tersine, bu amacı köstekleyen yığınla

ve çok çeşitli emtia vardır. Yani üretimin anarşik hacmi PAZARLAMA BUNALIMI'ni doğurmuştur.

Sonra en büyük kâr amacının, üreten sınıfların eskisinden daha derin bir şekilde sömürülmesi yolu ile gerçekleştirilmesi olgusunu görürüz. Ancak çıkarlarının zedelenmesi açısından bu yöntem emperyalizm için düşündürücüdür. Üreten sınıfların günlük yaşamlarını sürdüremiyecek bir biçimde sömürülmeleri kaçınılmaz olarak karşıtını doğuracak ve sömürüye karşı politik anlamda örgütlü mücadele sürecine girilecektir. Bu, emperyalizmin **POLİTİK BUNALIMI**'dır.

Ekonomik bunalımın başlıca görünümleri olan artan enflâsyon, paranın günbegün değerinden kaybedişi, ücretlerin düşüşü, emtia piyasasında durgunluk, bunlara bağlı olarak üreten sınıfların sosyal ve sağlık durumlarının gitgide bozuluşu egemen sınıf ve üreten sınıf arasındaki çelişkiyi daha derinleştirir. Politik anlamda örgütlenmeler, üretimin sonuçlarına emperyalist anlamda el konmasına karşı çıkan, üleşimin halk sınıfları tarafmdan yapılmasını savunan örgütlü anti-emperyalist güç - birlikleri varlık gösterirler. Bu arada işçi sınıfının ideolojisini benimsemiş sınıf kökeni ne olursa olsun sosyalistlerin belirli bir anlayış biçiminde örgütlenerek emperyalizme karşı duruşu gittikçe güçlenecektir.

İşte faşizm, bu ekonomik ve siyasal ortam koşulları içerisinde; 1899 Actıon Française'inden 1936 İtalyan Faşizmi'nden, 1925 Alman Nazizm'inden ve günümüz Yunanistan, Endonezya, İspanya ve Şili deneylerinden de yararlanarak egemen sınıfın can kaygusu olarak dile gelir.

Bunalımlara düşülmüştür, bu bunalımlardan yararlanmasını bilen çeşitli politik örgütlenmeler ortaya çıkmıştır, emperyalist sömürüye karşı ayak direyecek ve dur diyecek güçler doğmuş ve gelişmektedir, üstelik de şiddete başvurmaksızın kaynaşan kitleleri pasivize edebilecek bir iktidar değişikliği söz konusu değildir, öyle ise faşizm gelmek zorundadır.

«Bütün ülkeler ve halkları için geçerli, evrensel bir faşizmin gelişim şeması ortaya koymak büyük bir yanlış olacaktır. Bu gerçek bir mücadele sürdürmemize yardım etmeyecek, zararlı olacaktır.» Faşizm, ülkenin kendi somut koşularına uygun bir biçimde tezgâhlanacak ve sınıfsal taban kazanacaktır. Ancak her ülkenin kendine özgü koşulları içerisinde tezgâhlanmasına rağmen faşizmin, tüm ülkeler için geçerli evrensel nitelikleri vardır. Bu evrensel nitelikler **EGEMEN SINIFIN CAN KAYGUSU OLARAK DİLE GELİŞİ - ÜRETEN SINIFLARA VE GENEL OLARAK HALKA KARŞI SALDIRGAN VE TERÖRİST OLUŞU, DAİMA ÜST ve GENELLİKLE ORTA SINIFLARDAN OLUŞMUŞ TABANA SA-**

HİP OLUŞU, YANİ GÖZÜ DÖNMÜŞ ve ŞUURSUZ BİR KARŞI - DEVRİM DİKTASI OLUŞUDUR.

Gittikçe derinleşen bunalımlardan çıkış yolu arayan tekelci burjuvazi faşizm yoluna girerken hangi sınıflarla işbirliği yapabileceğinin, hangi güçleri pasifize edebileceğinin, hangi güçleri aktif olarak üreten sınıfa karşı kullanabileceğinin muhasebesini yapar. İlk elde terörist çizgide kullanacağı belli başlı araçları denetim güçleri ve sermayeye dayalı militan karşı - devrimci örgütlerdir. Zaten karşı - devrimin elinde bulunan basın, yayın ve her türlü propağanda aracı yolu ile, sosyalist anlayışı benimsemiş bu ülke yıkıcılarının (!) kökünü kazımak için halka karşı uygulanan terörün haklılığı (!) kitlelere empoze edilmeğe çalışılır.

Tüm anti-komünist güçler aynı karşı - devrimci bayrağı altında toplanır. Bürokrat kadrolar beslenerek devletin bürokratik mekanizması, faşist döneme girildiğinde eski işleyiş biçimini aksatmasın ve muhtemel bir devrimci halk cephesi yanında yer almasın, daha da ileri gidilerek karşı-devrim saflarında militan anlamda görev alsın istenir. Aşırı milliyetçi akımların dizginleri salıverilir.

Denetim güçleri ve haber alma teşkilâtları kadroları genişletilecek, ekonomik olarak ve son model askerî teçhizatla donatılacak, radikal zihniyetli örgütlerden devrimci örgütlere varana dek bütün kuruluşlara ajan - provokatörler sokulacak, her şey çok sıkı bir denetim altına alınacaktır. Yeni yeni tutukevleri inşa edilecek, halkının kurtuluşunu amaç edinmiş devrimci halk çocuklarını vatan hainliği (!) yapmasmlar diye gözlemek için gerekli gardiyan kadrosu şişirilecektir. Kovuşturma, soruşturma ve suç (!) itiraf ettirme (!) evleri, özetle kontr - gerillâ üsleri kurulacaktır. Devrimci gençlerin bir kısmı, işlememiş oldukları yasa dışı eylemlerinden ötürü kurşunlanacak yada ölüm cezasına çarptırılacaktır. Bir kısmı da bazı biyolojik unsurlarından yoksun kalacak ve sakatlanacak şekilde işkenceye maruz bırakılacaklardır.

Fakat diyalektiğin her şey süreç içerisinde karşıtını getirir yasası işleyecek ve faşizme karşı belli bir politik biçimde örgütlenmiş halk cephesi kurulacaktır. Geçmiş tarihî deneylerin bir çoğunda faşizme karşı devrimci halk cephesi önceleri dağınık ve örgütsüz bir şekilde kendini göstermiş ancak bu dağınık cephe de faşizm tarafından yenilgiye uğratıldıktan sonra, belirli bir biçimde ve asgari bir proğramda birleşmiş olarak örgütlenmiş cephe çalışmasının faşizme karşı dayanıklı ve başarılı olacağı anlaşılmıştır. Örgütsüz bir şekilde birleşik halk cephesi sloganları ve gerçekte olmayan halk cephesinin sanki varmışçasına gösterilmesi,

bilerek veya bilmeyerek provokasyonlara yol açmış, belli bir örgüt disiplini altında bulunmayan kadroların erimesine, ardısıra kurulan halk cephesinin zayıf kalmasına neden olmuştur.

Kuramsal olarak faşizmin tezgahlanışı, tekelci burjuvazi eliyle gerçekleştirilir. Her ne olursa olsun bir ülkede faşizmin gelişi, kesin bir tarihe rastlamaz, ancak belirli bir tarihi dönem içerisinde, karşı - devrimci terörist tutumun nicel birikimi, belli bir nitelik değişimi ortaya çıkararak faşizmi getirir. Bugün geri bıraktırılmış ülkelerin, demokratik halk devrimi düzeyinde sınıf mücadelesiyle baş çelişkisi olan emperyalizme (çoğu kez ABD emperyalizmine) karşı, devrimci kavga vermesi gerekir.

Yukarıda belirttiğimiz karşı - devrimci muhasebeyi yapan emperyalist tekelci burjuvazi, ekonomik ve politik bunalımlar döneminde üreten sınıfların artan huzursuzluğu karşısında politik iktidar değişikliği yoluna gidecektir. Genellikle geri bıraktırılmış ülkelerde tekelci burjuvaziyi gerçekten temsil edebilecek, feodal mütegallibe ve tefeci ittifakına başvurmaksızın, politik iktidarı elinde tutabilecek sınıfsal öz açısından arınmış bir parti yoktur. Emperyalist tekelci burjuvazinin artı - değere gittikçe artan ihtiyacı onun, feodal mütegallibe ve tefeci ittifakına sömürüden pay vermeksizin politik iktidarı elde bulundurma eylemini doğurur. Bu doymaz tabiatı, emperyalist sömürü çarkının o geri bıraktırılmış ülkede işleyişine ters düşerse, politik iktidarın tekelci -feodal mütegallibe- tefeci ittifakından oluşmuş sınıfsal temeli parçalanabilir. Bu durumda tekelci burjuvaziyi temsil etmeye en elverişli parti gittikçe artık - sınıf yapısından arıtılarak tek sözcü durumuna getirilmeğe çalışılır.

Eğer ülkenin kırsal alanlarında feodal mütegallibe ve tefeciliğin işleyiş biçimleri oturaklı ise huzursuzca bir sömürüden pay alma kavgası başlar. Ancak faşizmin gelişinin belirleyici nedeni bu değildir. Hattâ faşizmin gelişi konusunda üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılmasını savunan sosyalist gelişmeye karşı, belli bir cephe birliğine girerler. Dünyanın çeşitli geri bıraktırılmış ülkelerinde faşist diktalar tezgahlanmakta uzmanlaşmış CİA + Pentagon kuramcılarına, gelecek faşist diktanın politik ve askeri stratejileri kurdurulur. Kullanılacak maddî ve taktik güç belirlenir. Gerekiyorsa tekeller tarafından her türlü maddî ihtiyacı karşılanan uzman militan - ajan kadrolar, geri bıraktırılmış ülke polisini ve ajanını eğitmek üzere görevlendirilir. Bundan sonra plân uyarınca ekonomik ve politik bunalımı çözümlemek üzere karşı devrimci dikta tesis edilir.

Diktanın yaşayabilmesi, herşeyden önce diyalektik materyalizmin

«Güç Teorisi»nin öngördüğü bir biçimde, geniş ölçüde devrimci kıyımına girişebilecek bir militan kadronun varlığına bağlıdır. Tarihî gelişim süreci içerisinde her zaman güçlünün yanında yer almış olan ara sınıflar, faşizmin güçlü olduğu dönemde faşizmden yana, devrimci halk cephesinin güçlü olduğu dönemde faşizme karşı tavır almışlardır. İşte faşizm dönemi ve sonrasında sınıf kutuplaşması, faşist cephenin ve devrimci halk cephesinin güç dağılımına uygun olacaktır.

Bu genel girişten sonra, somutla daha yakından ilgilenerek, geri bıraktırılmış bir ülke olan İran'da faşizmin gelişini inceleyeceğiz.

«Güç, günümüzde ordu ve donanma demektir.» dedikten sonra En, gels hepimizin zararını birlikte çekerek çok yüksek bir maliyetle elde edilen güç ve ekonomik koşullar arasındaki ilgiyi şöyle açıklıyor: «Ama gücün kendisi para getirmez, olsa olsa parayı alır... Şu halde paranın ekonomik üretim aracıyla sağlanması gerekmektedir. Ve böylece güç de, donatım kaynaklarının ve güç araçlarının korunmasını sağlayan ekonomik düzenle koşullanmış olur. Hepsi bu kadar da değildir. Ekonomik ön şartlara ordu ve donanma kadar bağlı olan başka bir şey yoktur. Silâhlanma, birleşim, örgütlenme, taktik ve strateji, her şeyden önce zamanın üretim ve ulaşım olanaklarının eriştiği aşamaya bağlıdır». (1)

Engels'in kendi çağı için ortaya koyduğu tahliller, bugün için de tam anlamıyla geçerlidir. Ancak gücün başlıca belirtisi olan ordu ve donanmanın o günkü maddî ve teknik olanaklarıyla, bugünkü olanakları arasında büyük bir fark vardır. Şöyle ki elektronik sanayii ve nükleer enerjisinin ordu donatımının hizmetine sokulması, geçen yüz yıl gücü ile yüzyılımızın gücü arasında nitelik farkı oluşturmuştur.

Ordu savaşın temel gücüdür, ve savaşlar kaçınılmaz olarak ekonomik sonuçlardan kök alırlar. Toplumun üretimi yada ekonomik bünyesi belli bir politik anlayış içerisinde tanzim edildiğine göre; ekonomi ve politikanın birincisi, ikincisini doğurmak ve karşılıklı olarak birbirlerini etkilemek suretiyle, birbirlerine bağlı oldukları ortadadır. Şimdi ekonomik nedenlerden ortaya çıkan savaşın, zorunlu olarak, belirli politik çizgiler içerisinde yürütülebileceğini söyleyebiliriz. «'Savaş, politikanın başka araçlarla devamıdır', yani şiddet araçlarıyla.» (2) Günümüzde emperyalizm aynı yasaya uygun olarak elden kaçırmak tehlikesiyle karşılaştığı, pazarı durumundaki herhangi bir geri bıraktırılmış ülkede, kendi politikasını devrimcilere ve halka karşı açtığı faşizan savaşta devam ettirir. Yakından ilgili olduğumuz için ABD emperyalizminin militarist gücüne bir göz atalım.

ABD'nin askerî gücü 75 milyar dolarlık devlet bütçesinin % 56'sını yutmaktadır. 1968 yılı başında ABD, SSCB'den dört kez daha fazla kıtalar arası bombardıman uçağına ve iki kez daha fazla kıtalar arası füzeye, on kez daha fazla deniz altı atom füzesine sahiptir. Amerika'nın başlıca askeri örgütü olan Pentagone 5 milyon 141 bin sivil ve askeri bünyesinde barındırmaktadır. Pentagone'un yönetimi altında bu 5 milyondan fazla açık ve gizli ajan, CIA ile elele vererek çalışma koşulu ile, dünyanın dört bir tarafına ABD'nin ulusal çıkarlarına hizmet etmek için dağıtılmıştır. Günümüz dünyasının en ileri savaş gücü, bütçesiyle, çalıştırdığı kadrosu ile ve sömürge alanı ile ABD'nin elindedir. ABD askeri gücünün toplamı, dünyanın en büyük tekelleri durumunda olan United States Steel, American Telephone and Telegraph Co., Metropolitan Life Insurance Co., General Motors Co. ve Standart Oil of New Jersey'in ekonomik gücünden üç kez daha fazladır. Dünya'nın hiçbir tekelinin elinde bulunmayan bu anormal savaş tekeli gücü ile CIA ve Pentagone ABD'nin yarı sömürgesi durumundaki geri bıraktırılmış ülkelerde tezgâhlanan faşizmin başlıca sorumlularıdır. (3)

Amerikan askerî gücünün kurmayı durumunda olan CIA 15 bine yakın sivil ve askeri ajan çalıştırmaktadır ve yılda 5 milyar doları geçen harcama yapmaktadır. «Bu büyük istihbarat ve harekât sistemi, beyin ve sinir merkezi, haberler deposu olan kumanda merkezi sekiz katlı modern bir binada her biri bir yönetmenin emrinde olan, emperyalist amaçlara hizmetle görevli dört kola bölünmüştür:

a) Plânlama,
b) Haberalma,
c) Bilim ve teknoloji,
d) Yardım (!)

CIA'nın yabancı ülkelerde görevli elemanlarının niteliği «işini çok iyi bilen (!), disiplinli, fevkalâde bilgili, hayal gücüne sahip ve zeki» şeklinde özetlenebilir. Amerika'nın otuz şehrinde ve hemen hemen bütün dünya ülkelerinin hepsinde birer büro bulunduran CIA'nın telefonları Amerikan hükümetine aittir. Kullandığı araçlar, kapalı yerlerde yapılan konuşmaları, konuşanların seslerinin pencere camlarında yaptığı titreşimlerle kaydedebilecek duyarlıktadır. Günün hemen her saatinde CIA'nın Virginia'daki merkezine gelen yığınla haberler insan ve teknik karışımı olan tahlil bölümüne aktarılır. Ve varılan sonuçlara göre belli yerlere direktifler verilir.

Anılar adlı kitabında Eisenhower «İran, hemen hemen komünistlerin kucağına düşmeye hazır gibiydi. Ancak komünizmin ilerleyişi durdurul-

muş, İran ve Guatemala gibi dünyanın bazı yerlerinde attığı kollar kesilmiştir.» İran'da hammadde kaynaklarına dayalı tekeller, özellikle petrol üretimi dalında büyük kârlar sağlamaktaydı. 1951'de başbakan Musaddık, % 52'si İngiltere'ye ait olan, Anglo - İranian - Oil Company' (AIOC) nin işlettiği İran petrollerini (ki dünya rezervlerinin % 13'üdür) millîleştirilmesini meclise kabul ettirerek onaylattırır. Şirket 1949'da İran hükümeti ile yaptığı anlaşmaya göre hükümete % 25-30 arası bir vergi ödeyecekti. Bu oranı yetersiz bulan Musaddık hükûmeti anlaşmayı onaylamayı reddetmiş ve İran petrollerini millîleştirmişti. Bunun üzerine Ekim 1951'de ise, İngilizler Abadan rafinerisini kapatmışlardı. İran hükûmeti petrollerini dünya piyasasına sürme konusunda, başka batılı şirketlere başvurmak zorunda kalmıştı. Çıkarları zedelenen AIOC, Londra ve Washington'u harekete geçirmiş ve dış işleri bakanlığı eli ile de konuya başka şirketlerin müdahale etmemesini rica etmişti. Kasım 1952'de sermaye nin bir numaralı sözcüsü olarak İran şahı, başkan Eisenhower ile üst düzeyde bir görüşme yapmış, başbakan Musaddık hakkmda ortak görüşlere varmışlardır. Musaddık Eisenhower'a «Hükümetinizin İran hakkının, İngiliz hükmeti tarafından desteklenen bir şirketin kâr isteklerine ve aç gözlülüğüne karşı giriştiği hayatî önem taşıyan mücadelesinin gerçek anlamını kavrayacağını umuyorum» diye yazmıştı. İran parlâmentosu Ocak 1953'de Musaddık'ın yetkilerini biraz daha uzatmıştı. Şubat'ta ise Şah «sağlık sebeplerinden ötürü» tahttan çekilme niyetinde olduğunu bildirmişti. Bu haince oyun sermaye ve şah taraftarı karşı - devrimcilerin gösteriler yapmasına yol açmış, fakat Musaddıkçı anti - emperyalistler karşılıklı kuvvet denemesinden başarılı çıkmışlardı. Hem reformist burjuvazi, hem de İran petrollerinin millileştirilerek ülkeye mâledilmesini isteyen halk tarafından geniş destek gören Musaddık aynı zamanda Toudeh Partisi ve komünist militanları tarafından da desteklenmekteydi. Oyunu kazanamamış olan şah çekilme kararından caymıştı. Artık ortada ABD'nin fiilen olaya el koymasını gerektirecek bir neden vardı: Dost ve kardeş bir ülke, Musaddık ve onun destekleyicilerinin izlediği komünist çizgi doğrultusunda uçuruma yuvarlanmaktaydı. Anti - komünist kişiliğiyle dünyanın tanıdığı ABD derhal bu kardeş ülkeye yardım (!) elini uzatacak ve tekelci burjuvazinin sömürü çarkına mil olacak bir rejimin kurulmasını sağlayacaktı. CIA ajanları derhal harekete geçmeliydi. Komünistlerin oyuncağı olan Musaddık'ın karşısındaki tüm güçler el altından toplanmaya başlandı. Çeşitli yalan dolanlarla dolu ihbar mektup ve telgrafları ve resmî raporlar Washington'daki «başefendiye» yollandı. Bu karşı-devrim kampanyasına karşı Musaddık Ağustos'ta yapılan referandumda oyların % 99,4'ünü aldı. Sovyet yüksek şûrası önünde Malekov'un, İran'-

la görüşmelerin başlaması üzerine CIA müdürü ve dışişleri bakanı John Foster Dulles'ın kardeşi Allen Dulles ile ABD Tahran büyükelçisi Loy Henderson İsviçre'ye gittiler ve bu ülkeden, hükûmet darbesinin ve onun ardısıra gelecek faşizmin plânları taslaklandı.

O sırada CIA'nın enerjik ajanlarından biri olan General Sehwartzkopf Pakistan, Suriye, Lübnan ve sonra da İran'a geldi. Amaç turistik geziydi (!). Garip bir rastlantıdır ki aynı general, 1942'den 1948'e kadar şahın polis teşkilâtını örgütleyen bir uzman olarak çalışmıştı. General, geçmiş dönemden tanıdığı SAVAK şeflerinden General Zahidi'yi aradı. Şah referandumu izleyen günlerde Musaddık'a işten el çektiren ve general Zahidi'yi başbakan tayin eden kanunsuz bir kararnameyi bir muhafız albayı ile Musaddık'a gönderdi. Musaddık'ın kararnameyi alması ve albayı tutuklaması üzerine şah İtalya'ya kaçtı. İran'da CIA ajanları harıl harıl çalışmakta ve Washington'a sürekli rapor vermektedirler.

Karşı - devrimi yöneten general H. Norman Schwartzkopf'tur. Kurmayları kimler olursa olsun, her geri bıraktırılmış ülkede hükümet darbeleri ve faşizmin gelişi emperyalist tekelci burjuvazinin yani tekelci sermaye etrafında birleşen güçlerin yönetimi ve denetimi altında olur. Ve emperyalist tekelci burjuvazi (*) gelecek günlerde kazanacağı milyonlarca dolarlık tatlı kârları sağlayacak bir karşı devrimi tezgâhlamanın, doğuracağı masrafları seve seve karşılayacaktır. İran'da on milyon dolardan fazla bir para dağıtımının, CIA tarafından yürütülmesi buna en açık örnektir. Bu olayı izleyen günlerde, Musaddık'm karşısında olanların, ücretli çapulcu ve militanların sayısı birden bire artmıştır. Emperyalist basın aracılığıyla, CIA tarafından hazırlanmış çok belgeli, çeşitli makale ve demeçler taslaklanan karşı devrimi, Musaddık'ı istemiyen milliyetçi güçlerin galeyana gelişi olarak lanse etmişlerdir. Bunlardan Saturday Evening Post; Tahran merkezine doğru ilerleyen bir yığın kalabalığın, Şah lehinde sloganlar atarak ve seyirci kalabalığını da arkasında sürükleyerek, Musaddık aleyhine bir halk psikolojisi yarattığını söylemişti. Yine aynı yayın organı, mücadelenin dokuz saat sürdüğünü, gün batarken, Amerikan biçimi lojistik ve strateji izleyen Amerikancı düzene bağlı birliklerin, Musaddık kuvvetlerini dar bir şerit içerisinde kuşattıklarını, Musaddık'ın tutuklandığını, Roma'da şaşkına dönmüş Şah'ın ülkesine dönmeğe ve Zahidi'yi başbakan yapmağa hazırlandığını söylemişti.

Oysa daha objektif ve soruna kendi çıkarları açısından bakmayan bir göz durumu şöyle görüyordu: Tahran'ın güneyinde 2,5 milyonluk Tahran halkının yarısından fazlası yaşar. Yoksulluğun, hastalığın, kocakarı ilâçlarının, işsizlik ve lumpenliğin egemen olduğu kokuşmuş bara-

kaların labirentlerinde, üstüste yaşayan bu insanlar Musaddık'ın düşüşüne yol açan karşı - devrimi başlatacak güçte ve sosyal konum içerisinde değildirler. Onlar, finans oligarşik egemenliğin süregelmesine çalışan sermayeciler tarafından, parayla satın alınmış ve karşı - devrim hizmetine koşulmuştur. Üstelik tümü değil, bir kısmı. Halkın anti-emperyalist kesimi ve devimci İran gençliği, karşı-devrimin militanlığının ordu ve onun lojistik desteğindeki güney Tahran'ın lumpen proleteryası tarafından oluşturulduğunu söylüyordu. Ayaklanma, ABD ajanlarına İran küpüründen yararlanma olanağı veren banka çekinin numarasını bile vermişti. Çeke göre, Melly bankasında M. Edward G. Donnaly emrine 390 bin dolar karşılığında ödenmiş, 32 milyon 643 bin riyal için kullanılan çekin numarası 703.352 idi. Bu rakam, Musaddık ve etrafında birleşen anti-emperyalistlerin devrilmesini sağlayan paranın bir kısmıdır.

Ne kadar sistemli çalışılırsa çalışılsın, kullandığı yöntem gereği, karşı-devrimci eylemin gedikleri büyüktür. Ve zaten bu gedikler onun ölümünü hazırlar. Ne garip rastlantı ki, Musaddık'ın devrilmesiyle; ABD tekellerinin İran'a milyonlarca dolar sermaye ihracı komünizmi kovma masalı ile ülkeye iyice yerleşen plütokrasi ve onun, proletarya yanında diğer üreten sınıfları eskisinden daha fazla bir biçimde sömürmesi, iyice tanınacak ve farkedilecektir. ABD teekllerine soracak olursanız 2 Ağustos 1953 referandumunda Musaddık'a güvenlerini gösteren İran'lılar, 19 Ağustos 1953 te onu, yine «bizzat kendileri» devirmişlerdir. Sekiz yıl sonra Küba'nın devrimci iktidarına karşı yürütülen Domuzlar Koyu çıkarması da, komünist yönetim altında yaşamak istemeyen hür (!) Kübalılar hareketi olarak duyurulmağa ve benimsetilmeğe çalışılmıştı. Coğrafya ve ekonomik olanaklar açısından küçük fakat, üretim ve yönetim açısından sosyalist olan bu ada ülkesi, Domuzlar Koyu karşı-devrimci çıkarmasını püskürtmüş, ABD nin ekonomik ablukasma akıl almaz bir şekilde yiğitçe karşı durmuştu. Domuzlar koyu çıkarmasının başarısızlığını gören başkan Kenndy, duruma bizzat el koyarak bu hareketin; iddia edildiği gibi, komünizm karşısında gerçekten özgürlükçü Kübalıların değil, ABD tekellerinin hareketi olduğunu kanıtlamıştı.

Emperyalist tekellerin İran'a yerleşmesini izleyen yıllarda, anti-emperyalist gençlik ve halk hareketi gelişmiş, ülkede belli bir çalışma gösteren çeşitli politik örgütler kurulmuş ve Toudeh Partisi kendi anlayışı içerisinde bir dizi eylem ortaya koymuştur. Üniversite gençliği sosyalizmi benimsemiş, anti-emperyalist bir ruhla, tekellere karşı millileştirme politikasını savunmuştur. Musaddık'ın devrilişiyle millici güçleri bağrında bir leştiren ulusal cephenin üyeleri, anti - emperyalist gençlerin çoğu tutuk-

lanmış ve kurşunlanmıştır. Şahın eyalet valilerinin otoritesini kabul etmek istemeyen kabileler içinde de pek çok cana kıyılmıştır. Ama bastırma hareketi, halk kitlelerine boyundurduğu tam anlamıyla geçiremeyince, ücretli iktidar uşakları ve adi gangsterler eliyle bir dizi katliam gerekli olmuştur.

Başkan Eisenhower, 1953 İran karşı - devriminden sonra şöyle diyordu: «Bütün kriz süresince ABD hükümeti, Şah'ı ayakta tutmak için elinden geleni yapmıştır. Ve o mâli yıl için ABD nin 23,4 milyar dolarlık teknik yardım (!) programına devam edilmiştir... General Zahidi'den 25 Ağustos 1954 de aldığım ve kendisinin, ülkesindeki güçlükleri, yardım ihtiyacını ve özgürlüğe bağlı dünya uluslarıyla aynı seviyeye gelme isteğini bildiren bir mektuptan sonradır ki, bu şartlarda öngörülen teknik yardım (!) programının yeterli olmadığına karar verdim. 5 Eylül de acele, iktisadi yardım olarak 45 milyon dolarhk bir ek yardım yapılacağını bildirdim. Toplam olarak o yıl İran'a yapılan Amerikan yardımı 85 milyon dolara yaklaşmıştır.» 1951 - 1961 yılları arasında İran'a «Amerikan Yardımı» bir milyar doları bulmuştur.

Zahidi kimdi? Neden, ABD tekelleri tarafından başbakan olarak görevlendirilmesi uygun görülmüştü. Birincisi, Zahidi uzun yıllar Şah'ın Millî Polis Teşkilâtının şefi durumundaydı. İkincisi, ikinci emperyalist evren savaşı sırasında, General Zahidi'nin Alman nazileriyle işbirliği yaptığı ve güney İran'daki Kaş ve Bahtiyari gibi aşiretlerin üzerinde derin bir nüfuza sahip olduğu, belgelerle ortadadır. İkinci emperyalist evren savaşının müttefik devletleri, elinde belli bir güce sahip bulunan Zahidi'nin varlığından hoşnut değillerdi. O dönem, İran'ın en azılı spekülatörlerinden biri olan Zahidi, Almanların İran cephesinde ABD ve müttefiklerine karşı hazırladığı saldırıda yer alabilecek, tehlikeli bir düşmandı. Bu yüzden Zahidi tutuklandı. Sınıf yapısı gereği satın alınabilecek bir insandı. Kendisini tutuklamak üzere görevlendirilenlere «Generali sağ olarak ve karışıklıklara yol açmadan ele geçirmek» emri verilmişti. İşte kimliği böyle karanlık olaylarla dolu olan general Zahidi gibi birisi, daha ileri bir dönemde, bu kez ABD tekellerine uşaklık yapacaktı.

Musaddık'ın devrilişinden yedi ay sonra, ABD tekelerinin direktifi ile seçime gidildi. Amerikan Time dergisi seçim olaylarını şöyle anlatır: «Tahran şehri Millî Meclise oniki milletvekili seçmek için üç gün süreyle oy kullandı. İran geleneğine göre bütün bunlar tatlı bir aldatmacadan ibaretti. Bu oniki şanslı milletvekili, daha ilk seçmen oy pusulasını sandığa atmadan, seçilmiş durumdaydı zaten. Hepsi de general Zahidi'nin taraftarlarıydı... Oy pusulasını sandığa atan bir seçmen, sandığın önünde üç defa saygıyla eğilince, bu hareketin nedeni kendisine sorulmuş ve: 'Bu

sandık sihirli bir kutudur; Musaddık için oy kullanırsınız; ama tasnif sırasında bir de bakarsınız bu oy Zahidi'ye gidivermiş' diye cevap almıştı.»

Bu özgür (!) seçimler sırasında faşist örgüt militanları ve bir yığın çapulcu, sandık kurullarını basmış, seçmenlerin üstlerini aramış, üstlerinde Musaddık'çı ve anti-emperyalist bildiriler bulunan seçmenler döğülmüş bıçaklanmış, bütün bunlar yeterli görülmediğinde en yakın karakola teslim edilmiş ve anti-emperyalist olmalarının günahı (!) çıkartılmıştır. Üniversite gençliğinin ve ulusal cephenin ve Toudeh Partisinin bütün ileri gelenleri tutuklanmış ve bir çok devrimci örgüt kapatılmıştır.

Şimdi, nasıl olsa anti-komünist ve Amerikan dostu bir Şah ve hükümet işbaşındadır ve ABD, İran'ı komünizm fekaleketinden kurtarmasının karşılığını; zengin petrol kaynaklarını sömürmek ve denetlemek gibi çok ufak (!) bir ayrıcalıkla almalıydı. O tarihlerde, Suudi Arabistandaki petrol konsorsiyumu ARAMCO ortaklarından olan Standart Oil'in AIOC ve ortaklarının oluşturduğu konsorsiyuma katılması kabul edildi.

Ülkede emperyalizmin milliyet ve dayandığı para açısından kimlik değiştirmiş; İngiliz ve Sterlini gidip, Amerikalı ve doları gelmişti. Eskisinden daha çok tekelci sermaye düzenin işleyiş yasaları geçerli idi, karşıt olarak üreten sınıfların politik bilinç kazanmasında kaçınılmaz bir hızlanma ve derleniş vardı. Öyle ki; daha 53'lerde kazanılmış anti-emperyalist anlayış, günümüzde, egemen güçlere karşı gerilla savaşı vermek gerektiğine inanacak düzeye ulaşmıştır. İran gizli haber alma teşkilâtı olan SAVAK da günümüze kadar devrimci kıyımına devam etmiş, sorgusuz, birçok genci zindanlara atmış ve köşe başlarında kurşunlatmıştır. Fakat, diyalektiğin her şey karşıtını doğurur ilkesi yine işlemiş, devrimci gençlik ve halk örgütlerinin anti-emperyalist eylemi durulmamış, tersine daha da alevlenmiştir. Gençliği ve üreten sınıfları pasifize etmede kullanılan faşizm sonrası dönemin reform paravanaları, uzun vadede etkisiz kalmıştır.

«Tarihi gelişimin gidişini tersine döndürecek yeryüzünde hiçbir güç yoktur ve olamaz da. Yarınlar, çökmekte olan ve can çekişen kapitalizm ve onun pis kenefi faşizmin değil bütün emekçi halkın, bütün ilerici insanlığın gözlerini diktiği yüce sosyalizmdir.» (4)

---

(1) Friedrich Engels, Bay Eugen Duhring'in Bilimde Devrimi,

(2) V.İ. Lenin, Sosyalizm ve Savaş,

(3) Claude Julien, Amerikan İmparatorluğu.

(4) Georgi Dimitrov Faşizme Karşı Birleşik Cephe.

(*) Emperyalizm, kapitalist üretim biçiminin, tekelci yani son aşamasıdır. Emperyalizm, birleşik tekeller ve konsorsiyumlar olarak varlık gösteren ekonomik güçlerin egemenlik düzenidir. İlk kez İngiltere ve Almanya'da kendine özgü süreçler izleyerek var olan tekelleşme, kendi milli sınırlarıyla yetinmemek gibi bir nitelik taşır. Ancak İngiltere ve Almanya gibi ilk olarak ortaya çıktığı XIX. Yüzyılın gelişmiş kapitalist ülkelerinde, çok kısa bir süre için milli sınırlarıyla yetinmiş olmasına ve bu kısa süreyi izleyen günümüze kadar, millilik tanımayan niteliğini ortaya koymasına rağmen birbirinin içeriği olan emperyalist ve tekel kelimeleri yanyana kullanılmıştır. Emperyalist kelimesi tekelci burjuvazinin milli sınırlarla yetinememe niteliğini perçinlemek ve tekelci burjuvazi dendiğinde, dünya tekellerinden bağımsız, yalnızca kendi ülke proletaryasını sömüren bir tekelci burjuvazi gibi, saçma anlayışı silmek için kullanılmıştır.

Düşünce birliği içerisinde olan bir grup devrimci yazar ve sanatçı tarafından kurulmuş bulunan YARINA DOĞRU kısa zamanda geniş bir okur kesimince benimsendi ve Türkiye'nin en çok okunan kültür ve sanat dergilerinden birisi oldu. Dergimizde görülen muhteva ve biçim eksikliklerini de elden geldiğince gidermeye çalışmaktayız.

Bu arada bir noktayı hatırlatmak gereğini duyuyoruz. YARINA DOĞRU günlük politik çizgi içinde hedef belirlemek için çıkan bir dergi değil, kültür ve sanat sorunlarına açıklıklar getirmeye çalışmak için çıkan bir dergidir. Kültür sorunu ise günlük politika çerçevesinde değil, genel politika çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Dolayısıyla, dergimizin günlük politikada hedef belirleyici şu ya da bu çizgi adına çıkmadığı; günlük politikada hangi çizgiyi savunursa savunsun kültür sorununda belirli asgari müşterekleri bulunan bütün devrimcilere seslendiği ortadadır. Bugüne dek dergimizde çıkan doğrudan politik yazıların da genel kültür çevresinde oldukları kolayca farkedilebilir. Bu tür yazıları da yine sürdüreceğiz. Dergimizle ilgili olarak, daha ilk sayıdan beri değişik yorum, eleştiri ve dileklerle karşılaştığımızdan, bu noktanın özellikle açıklanmasında yarar gördük.

Dergimize gönderilen sanat ürünleri üzerinde dikkatle durmaktayız. Eğer dergimizde, diğer kültür ve sanat dergilerine oranla daha az şiir ve daha az hikâye çıkıyorsa, bunun gerek devrimci sanata, gerekse çalışmalarını gönderen arkadaşların çabasına saygıdan doğan bir titizlikten ileri geldiği bilinmelidir. Bir çalışmanın dergide yayınlanma sözkonusu olduğunda yetersiz görülmesi, onun gelişime kapalı bir çalışma olduğu ya da yazan arkadaşın genel bir yetersizlik içinde bulunduğu anlamına gelmez. Dergimize ürünlerini gönderen arkadaşların, yazılarının yayınlanmamasını genel bir ölçü olarak almamaları, çalışmalarını sürdürerek yeni örnekler yollamaları gerekir.

Kültür sorunu söz konusu olduğunda bazı devrimci çevrelerde görülen yanlış eğilimler üzerinde ise gelecek sayıda durmak istiyoruz.

---

geri bıraktırılmış ülkelerde kozmopolit kültürün işlevi

SAKIP COŞKUN

Gelişmiş kapitalist toplumlardaki proleterya ile burjuvazi arasında temel çelişkinin, geri bıraktırılmış ülkelerde ikincil plana düşerek, bu ülkelerde emperyalizm ile ülke halkı arasındaki çelişkinin baş çelişki olarak belirleyicilik kazanması, geri bıraktırılmış ülkenin alt yapısı kadar üsyapısında da önemli sonuçlar doğuran bir olgudur. Bu tür ülkelerin üstyapısına egemen olan kültür klasik ve ulusal (o ülkenin yerli egemen sınıflarının malı) burjuva kültürü değil, emperyalizm tarafından getirilmiş bulunan **kozmopolit kültürdür.**

KOZMOPOLİT KÜLTÜRÜN NİTELİĞİ VE İŞLEVLERİ

Kozmopolit kültür, kapitalizmin bünyesel çelişkilerinin had safhaya ulaşarak can çekişme dönemini başlattığı emperyalist döneminin kültürüdür. Kapitalizmin emperyalist aşamaya henüz ulaşmamış bulunduğu dönemdeki kültürü, klasik ve ulusal burjuva kültürüdür. Çalışan sınıflara karşı burjuvazinin geleneksel değerlerini savunan bu kültür, kapitalizmin üretim araçlarını geliştirici bir özellik taşıdığı dönemlerde, eleştirel burjuva gerçekçiliği tanımı içinde değerlendirilen sanat eserleri de yaratmıştır. Kapitalizm; «eşitsiz gelişme kanunu»na bağlı olarak, sermayenin tekelleşmesi sonucu doğan pazar, ucuz emek, hammadde gibi sorunlarının çözümü için kendi sınırlarının dışına taşarak, kendi içsel yapısının gelişimi içinde kapitalist aşamaya geçememiş ülkeleri kendisine bağlı ve **geri bıraktırılmış** kıldığı aşamada; bu sömürüsünü perçinleyecek; geleneksel yada ulusal bir özellik taşımayıp, kendisine bağımlı kıldığı **bütün geri bıraktırılmış ülkelerde geçerli** olacak yeni bir kültüre ihtiyaç duymuş ve bu **kozmopolit kültürü** yaratma ihtiyacı içerisinde kökenindeki kendi kültürüne karşı dahi tavır almıştır. Yani, kozmopolit bir düzeye ulaşan kapi-

talist sermaye, sömürüsünü perçinlemekten doğan bir ihtiyaç içerisinde kozmopolit kültürünü de yaratırken, üretim araçlarını geliştirici özelliğini artık yitirmesi sonucu yozlaşması hızlanan toplumsal düzeni içinde kendi kökenindeki burjuva kültürünü de boğucu bir konuma girmiştir. (1) Bugün artık ayrı ayrı bir Amerikan, bir İngiliz, bir Fransız... yaşayan ulusal kültüründen söz etmek güçleşmiştir. Artık ulusal özellikleri yozlaşıp, çarpıtılıp birbirleriyle iç içe girmiş, giriftleşmiş, «ortak - yapım» bir kozmopolit kültürden söz edilebilir. (Bir «Beatles» müziğinin İngiliz, bir polisiye - casusluk filimlerinin Amerikan özellikler taşıdığını kimse öne süremese gerek. Bu örnekler çeşitli sanat alanlarına yayılarak çoğaltılabilir...)

Bu oluşumun, yukarda anlatmaya çalıştıklarımızla da bütünleştirilirse, kapitalizmin emperyalist aşamaya geçişiyle birlikte «bütün ülkelerin dünya ekonomisi denen tek bir zincirin halkaları haline gelişi»nin kültür planına somut bir yansıyışı olduğu kolayca farkedilebilir.

Gerek kozmopolit kültürün ürünü olan, gerekse kozmopolit kültürün doğrudan doğruya taklitçisi olan kültürün ürünü olan sanat eserleri, gerçek anlamda sanat eseri değildirler. Çünkü gerçek anlamda sanat eserleri dünyanın anlaşılabilirliğini ve değişebilirliğini somutlayarak, üretim ilişkileri ve insanlar arası ilişkiler konusunda, üretimde bulunan insana açıklıklar getiren eserlerdir. Böylece gerçek sanat eserleri hayatın değerlerini var kılıcı bir işlevin sevincini yansıtırlar. Kozmopolit kültürün ürünü eserler ise, dünyanın anlaşılamayacağını ve değişmez bir bütün olduğunu kabul eden bir ideolojinin yansıması olarak, üretimde bulunan insanlara, üretim araçlarının özel mülkiyeti sonucu onların artı - ürününe el koyanlar lehine olmak üzere, açıklıklar kazandırmaktan kaçınarak sanatın üretim sevinciyle paralel giden özüne tam anlamıyla ters düşerler ve bayağılıkları, insanlar arası ilişkilerin çarpıtılmış dozlarını, metafizik zırvaları, afyonlayıcı eğilimleri sanat adına öne sürerler. Gerçek anlamda sanat eserlerindek sağlıklı öz-yetkin bütünleşmesi, bu tür ürünlerde çarpık öz-ilkel biçim bütünleşmesine dönüşür. Bu tür sanat eserleri üretici güçlerin gelişimine karşıdır. Burjuvazinin ekonomik düzeninin üretici güçleri geliştirici olduğu aşamada yarattığı eserlerle, üretici güçleri köstekleyici olduğu aşamadaki eserleri arasında korkunç uçurumlar vardır.

Kozmopolit Kültürün Geri Bıraktırılmış Ülkelerdeki işlevi :

Kozmopolit kültürün geri bıraktırılmış ülkelerde temel işlevi kuşkusuz ki emperyalizmin ekonomik sömürüsünün ideolojik olarak da perçinlenişini sağlamaktır. (Ekonomik sömürüyü diğer perçinleme alanlarının askeri ve siyasal alanlar olduğu biliniyor.)

Kozmopolit kültür, bu temel işlevinin doğrultusunda gazete, dergi, kitap, televizyon, radyo vb. gibi araçlarla yayın yoluyla, sinema, tiyatro, edebiyat, müzik vb. araçlarla sanat yoluyla, okullar, kurslar, kültür merkezleri gibi araçlarla eğitim yoluyla ve daha çeşitli yollarla kitleleri kendi ana sorunlarından, kendi sorunları üzerinde düşünmekten uzaklaştırmaya; geri bıraktırılmış ülke sömürüsünü gizli tutmaya ve üretimde bulunan sınıfları daha ileri ve daha iyi üretim ilişkilerini önerici ideolojik kıvılcımlanışlardan ırak tutmaya çalışır; aydınların metafizik, fantastik şeyler üzerinde oyalanarak kitlelere devrimci bilinç götürme işlevinden uzak durmaları için çaba harcar. İlkokul çağındaki çocuklar resimli kovboy romanlarının yoz etkileriyle yetişirken, gençler iş ya da okul saatleri dışındaki zamanlarında erotik eserlerle, macera - casusluk romanlarıyla, Fotoroman dergileriyle, ucuz heyecan ve duygu sömürüsünün yapıldığı bu gibi bayağı ürünlerle kültür beğenilerini gidermeye çalışırlar. Yetişkinlere ise kapitalist ülkelerin «best - seller» (en çok satan kitaplar) listelerinden seçilen şaheserler sunulur. Bu arada «Tanrıların Arabaları» «Uzaydan Gelddiler» gibi fantastik ve metafizik, «Aşk Hikâyesi» gibi romantik eserler yediden yetmişe herkesi kırıp geçirir. Öte yandan kan, vahşet, sadizm gösterileriyle dolu polis - casusluk - kovboy - karate filmleri, iç gıcıklayıcı erotik filmler, tüketim eğilimlerini kamçılayıcı 'tatlı - hayat' filmleri her an gerilmiş bulunan tuzaklar olarak kitleleri ağlarına düşürürler. Ve bu arada emperyalist militarizmin bol bol övgüsü yapılır. (Bu ürünlerin ilgi görmesi için toplumsal psikoloji de hazırdır: olağan cinsel istemlerinin tatminini 'ayıp'lar, 'yasak'lar çemberi içerisinde gören genç insanların erotik eserlere ilgi duymaları, bireyciliğin öne çıktığı ve güçlü olanın zayıfı acımasızca ezdiği bir toplumsal ortamda insanların güçlülerin zaferini işleyen örneklere koşmaları ya da günlük sıkıntılarının ötesinde soluğu yıldızlarda alıp günlük ilişkilerinde ezildikleri bir dünyayı avuçlarında tutmanın hazzını (yanıltıcı hayalini yani) yaşamaya çalışmaları tekelci grupların çarpıttığı ekonomik yapının insanları sefilleştirmesinden başka bir şey değildir.) Bütün bu yozlaştırmaların, bu afyonlamaların amacı açık: kitlelerin ürettikleri artık-değere el konuşunun bilincine varamamaları, bu el konuşa ses etmemeleri...

Kozmopolit kültür; aynı doğrultuda, devrimci gelişimleri çarpıtmaya, devrimci hareketleri sulandırmaya çalışan emperyalizmin ideolojik silâhı olarak taşıdığı ürünlerde yardım sever ve dost (!) emperyalizme karşı devrimci hareketlerin, bu insanlık düşmanı (!) eylemlerin yenilmeye, yıkılmaya, yok olmaya mahkûm olduklarını işleyen ürünler vererek kitleleri devrimci eylemler karşısında pasifize etmeye çalışır. Bazan bu işte kendi alçaklık rekorunu de kırmaya kadar gider ve sahte «devrimci» sahte «u-

lusal kurtuluşçu» ürünlerle aldatmacalara yeltenir. Bazı örnekler üzerinde durarak bu konuyu somutlamaya çalışalım. Örneğin, geçtiğimiz günlerde Türkiye sinemalarında «Prangalı Mahkûmlar» adında bir film oynatıldı. Konusu -Yunanistan'ı çağrıştıran- geri bıraktırılmış bir ülkede geçen filmde, bir adada tutuklu bulunan ve devrimci eylemin liderlerinden olan kocasını görmek isteyen bir kadın, bürokrasinin kasıtlı ve uzun formaliteleriyle iki yıl uğraştıktan sonra bu olanağı elde eder. Oysa gittiği adada bulunan devrimci tutuklular artık insanlıktan çıkmış, yozlaşmış, birer hayvan sürüsü haline gelmiş olarak çıkartılır seyircinin karşısına. Nitekim kadının kocası da iki yılda tamamen çökmüş, her bakımdan yok olup gitmiştir. Karısı adadan ayrıldıktan sonra da intihar eder. Görüldüğü gibi, film; anti - faşist bir tutum takınma, polis baskısına ve işkenceye, bürokrasinin anlamsız formalitelerine karşı çıkma gibi -geri bıraktırılmış ülkelerde her an güncel bir yanı olan ve kitlelerin dikkatini üzerine çekmesini bilen- devrimci temalarla başlayıp gelişiyor ve 'faşizm işte böyledir ama devrimciliğin sonu da işte gördüğünüz gibi hayvanlaşıp yok olmaktır' diyerek de bitiriyor. Oysa dünya devrimci pratiği içerisinde yıllarca en ağır baskılar altında yaşadıkları, her türlü maddi olanaktan yoksun bırakıldıkları, gaddarca işkencelerle karşılaştıkları halde moral güçlerinden hiç bir şey yitirmeyen nice devrimcinin görüldüğü somut örnekler göstermemize bile gerek kalmadan biliniyor. Devrimci temaları kullanmaya kalkışarak devrimci özü vurmaya yeltenmek kozmopolit kültürün en alçakça kültür olduğunun kanıtı değil mi? Yine, geçtiğimiz günlerde oynayan ve ülkemizde büyük hasılat toplayan «Büyük Macera» adlı bir film gördük. Bu filmde de konu, yine hangisi olduğu belli olmayan bir Latin Amerika ülkesinde geçiyor. Filmde, kurtuluş kavgası yürüten gerillaların lideri zaferden sonra başa geçerek halkına ihanet etmeye başlıyor. Ülkede ise değişen hiç bir şey olmuyor. Onu deviren gerillaların zaferinden sonra da yine aynı süreç başlıyor. Filmin taşımak istediği mesaj açık: kurtuluş kavgası yürüten savaşçılar, sonunda halklarına ihanet edecek liderlerin mevki hırsından başka bir şeye yaramamaktadır. Tabii, çetin ve zorlu savaşlar vererek halklarını emperyalizmin boyunduruğundan kurtarmasını bilen liderlerin, Vietnamda yıllar sürmüş savaşlar sonucu erişilmiş büyük zaferi yaratanlarm ve Bolivya dağlarında emperyalizmin kurşunlarıyla delik deşik edilen savaşçıların mevki hırsı içerisinde mi olduklarını, yoksa bu alçak kültürü yaratanların kuyruklarında onulmaz acılar doğuran bir eylem içerisinde mi olduklarını, oturup da kanıtlamamız hiç gerekmez. Bu tür köpekçe filmler karşısında uyanık bulunulması ve kitlelerin uyarılması gerekirken ,aman estetik - yaman kurgu' üzerine ahkâm kesen eleştirmenlerin durumuna ad koymak ise sanırım bize düşer. Devrimci

temaların bu tür alçakça kullanılışlarına hemen hemen her sanat alamında rastlamak mümkündür. Özellikle edebiyat alanında. «Boyalı Kuş»tan «Yasımı Tutacaksın»a kadar bir çok eser, «devrimci» eserler olarak sunulmuştur bize, angaje yazarların da bol övgülerinin etkisiyle bu tür kitapları açıp okuyanlar, eğer uyanık davranmazlarsa ne tür bir alçakça şartlandırmayla karşılaştıklarını belki de farkedemiyeceklerdir.

Kozmopolit kültür, kitlelerin tüketim eğilimlerini kamçılayarak, pazarları daraldıkça ölüm anı yaklaşan emperyalizme araçlık etmektedir. Aşırı boyutlara ulaşan kapitalist üretimin; sosyalist ekonomilerin varlığı, geri bıraktırılmış ülke halklarının kurtuluş kavgaları, pazar sorununun emperyalist paylaşım savaşıyla artık çözümlenemez oluşu gibi nedenlerle pazar darlığı çektiği şartlarda, kitlelerin tüketim eğilimlerinin kamçılanması emperyalizm için ayrı bir öneme sahiptir. Filmlerde, radyo - televizyonlarda, foto - romanlarda, mağazinlerde her türlü ihtiyaç maddeleriyle sağlanmış 'rahat bir hayat'ın övgüsü yapılır, görüntüleri sunulur. Böylece otomobil, buzdolabı, çamaşır makinası, klima tesisatı... sanayilerinin çektiği pazar darlığına aranan çözüme katkıda bulunulur. Öte yandan motorlu araçlara «şeytan aracı» diyen, radyo pikap gibi araçları «günah» sayan bir kültür karşısında motor sanyilerinin kültürü «çağdaş uygarlık düzeyinde olmak!» gibisinden ilerici havalar da atmaktadır. (Emperyalizmin yeni bunalım döneminde kapalı ekonomik yapıları, feodal tıkanıklığı kırarak üretimini uç köşelere kadar yayma çabasıyla denk düşen anlamlı gerici - ilerici (!) kültür çatışması.)

Kozmopolit kültür, emperyalizmin ekonomik sömürüsünü perçinlemekte kullandığı dolaylı bir araç olmanın yanı sıra, aynı zamanda dev birer sanayi haline gelmiş kuruluşlarıyla doğrudan sömürü aracı özelliğini de taşımaktadır. Kozmopolit kültürün pazarlanışından emperyalistler ikinci bir vurgunu sağlamaktadırlar. (Bugün dev şirketleriyle sinema,basılı eserler, televizyon, müzik... gibi alanların herbirisi ayrı bir sanayi haline gelmiştir.)

Kozmopolit kültür, can çekişen emperyalizmin kültürüdür. Bilindiği gibi, bir çelişkinin bir gerileyen ve bir gelişen yönü vardır. Geri bıraktırılmış ülkelerdeki baş çelişkinin gerileyen yönü, emperyalizmin etkinliği, gelişen yönü ise geri bıraktırılmış ülke halklarının verdiği etkin kurtuluş mücadeleleridir. Çelişkinin geri bıraktırılmış ülke halkları lehine çözümlendiğini ise somut olarak artık yaşıyoruz. Öyleyse kozmopolit kültür adım adım gerileyen bir kültürdür. Onun yerini ise yine adım adım emperyalizme karşı savaşı yürüten halkı oluşturan devrimci sınıfların kendi kültürleri alacaktır. Şarlatan edebiyatçıya bakılırsa «azgelişmiş bir ülke-

nin bu durumu kültür ve sanatına da yansır az gelişmiş bir ülkenin kültür ve sanatı da az gelişmiştir»! Bir çelişkinin varlığından söz edebilmek için bir birine iki zıt şeyin gerekliliği bilinir. Her geri bıraktırılmış ülkede (geri bıraktırılmış deyiminin emperyalizm olgusunu her zaman için içerdiği gözden kaçırılmamalı -aynı şekilde emperyalizm deyimi de geri bıraktırılmışlığın varlığını içerir-) anti - emperyalist bir bilincin, anti-emperyalist bilincin oluduğu yerde de anti - emperyalist bir heyacanın yansıdığı kültür ve sanat eserlerinin varlığı somut bir olgudur. Çelişkinin ağır basan yönü geri bıraktırılmış ülke halkı lehine geliştikçe, anti - emperyalist bilinç etkin bir direnişe döküldükçe, bu kültür ve sanat üst düzeyde örnekler vermeye yönelmektedir. (Şili'li şair Pablo Neruda'nın, Küba'lı şair Nicolas Guillen'un, Guatemalalı romancı Asturias'ın, Vietnamlı ve Filistinli şairlerin eserlerinde bu örnekleri somut olarak görüyoruz. Bu örnekleri Türkçe'ye çevrilmiş sınırlı ürünlere bakarak getirdiğimizi hatırlatalım.)

Kozmopolit kültür, geri bıraktırılmış ülkelerde kültür ajanı durumundaki kimselerce tezgahlanır. Bu kimselerin, konum olarak, emperyalizmin içerdeki uzantısı haline gelmiş, onun uşaklığını yapan tekelci sermaye sahiplerinden hiç bir farkı kalmamıştır. Bu kültür ajanlarıyla birlikte bir bölük küçük burjuva yazar da kozmopolit kültürün ürünü yoz sanat eserlerinin şakşakçılığını yapmaktadır. (Paylarına düşen bir parça yağlı kemik uğruna bu işi bilinçli olarak yapanların yanısıra, «muhteva»yı boşlayıp «ille estetik» düdüğünü çalanların 'gaflet'i de az görülür işlerden değildir.) Beyinleri iğdiş olmuş, kafaları bulanmış, hayvancıl iştahları geri bıraktırılmışlık bilincine baskın gelmiş bu kesim, görünüşte yerli ama özünde kozmopolit kültürün doğrudan doğruya içerdeki uzantısı halinde ve belki de ondan çok daha ilkel bir kültür de yaratmaktadır. Sinemada yabancı yoz filmlerle at başı giden yerli filmler, müzik alanında «uyarlama» modası bu işte en ileri gelen alanlardır. Bu kültürün en tehlikeli yanı ise çok iğrenç bir popülizme halkın yüzyıllarca yaşamış ve değerinden hiç bir şey yitirmemiş öz kaynaklarını yağmalayışı, bu kaynakları bayağı hikâyeler ve gelip geçici «moda» eğilimleri haline sokuşudur. Bu kültür batı özentisi içinde kıvranan yozlaşmış küçük burjuva kesimin yanısıra, geri bıraktırılmış ülkenin yapısal değişimleri sonucu kırsal kesimden koparak şehirlerin kenar mahallelerinde biriken ve çoğunluğu lümpen özellikler taşıyan kesim üzerinde de yoz etkisini sürdürmektedir. (Son yıllarda şehirlere akışın hızlanışıyla birlikte bu kültürün nicel bir artış içerisine girdiği gözleniyor.) Edebiyat alanında da bu türden kozmopolit kültür taklitçisi yoz örnekler her an tezgahlanmakta pazar bulabilmektedirler.

BAŞ ÇELİŞKİ VE YERLİ KÜLTÜRLER :

Geri bıraktırılmış ülkede dışardan ithal edilen (ve bu arada içerde de uzantısı yaratılan) kozmopolit kültürün yanı sıra, yerli sınıfların kültürleri de yaşarlılıklarını sürdürmektedir. Emperyalizmin geri bıraktırılmış ülkelerde içsel bir olgu haline dönüştüğü son bunalun dönemi, bu ülkelerde baştan beri var olan sürekli çalkantıyı daha da arttırmıştır. Pazar darlığına düşen emperyalizm, ürettiği malları en uç köşelere kadar yaymak için kapitalizm öncesi (pre - kapitalist) yapıları kırarken, önceleri zorunlu bir ittifak içerisinde bulunduğu yerli sınıflara da kârından artık pay vermek istememekte, ittifaklarını yıkmaya yönelmektedir. Bu ise, özellikle feodal ideolojiyi ve kültürü hızlı bir yok oluş sürecine itmiştir. Dinci ideoloji ise, daha radikal görünümler kazandırılarak, varlıklarını koruyabilen orta sınıflarca sürdürülmektedir. İttifakların parçalanışı sonucu, o güne dek emperyalizmin kuklası olarak kullanıldığını farkediveren dinci ideolojinin ürünü kültür de kendisine yeni değerler aramaktadır. Bu arayış içerisinde, bu kültürü temsil edenlerin kimisi millî burjuvazi olmadığından güdük kalan milli kültürü geliştirmek çabasına girişirken ve bu uğurda devrimci olarak tanınmış bazı yazarlara dahi yaklaşımda bulunmayı göze alırken, bir kısmı da kendisini boğuntunun ortasında bulmuş, mistik soyutlamalara saplanmaya başlamıştır.

Küçük burjuvazinin yarattığı kültür de kendi içinde değişik yönelimler göstermektedir. Küçük burjuva sanatçıların bir bölüğü kozmopolit kültürün ve yenilikçi burjuva akımının etkisi altında edilgen bir sanat koyuyuyor ortaya. (Bu sanatı, yukarda değindiğimiz, kozmopolit kültürün içerdeki uzantısı olarak yaratılmış sanattan ayırmak gerekir. Ama sırf «entellektüel» ve teknikçe üst düzeyde diye işlevini de söz konusu kültürünkinden ayırmak yanlış olur. Gerici ve zararlı bir sanattır.) Bir bölük küçük burjuva saantçısı ise soyut bir insancıllıktan yola çıkan «hümanist» ve yine soyut bir «halk»çılık kavramından yola çıkan «popülist» sanat ürünleri koyuyorlar ortaya. Özellikle popülist eğilimi, eserlerini pazarlama ve kariyer yapma hırsı içinde kişisel ahlâk yapılarıyla bütünleştirenler ise, önden saldıran kozmopolit kültürle amaç ortaklığı içerisinde işi devrimci sanatı arkadan hançerlemeye yeltenmeye kadar götürüyorlar. Kendilerini devrimci olarak tezgahlamak biçimindeki bir sinsilik içinde oluşları da zihin bulandırıcı olabiliyor.

Geri bıraktırılmış bir ülkenin küçük burjuvazisinin bir bölüğü ise, baş çelişki açısından devrimci bir konumda olabilir. Özel olarak, yurtsever bir geleneği de varsa bu kesimin yaratacağı sanat eserlerinde ilerici özellikler bulunması olağandır.

Geri bıraktırılmış ülkelerde var olan diğer bir kültür ise, işçi sınıfı düşüncesinin yarattığı kültürdür. Marksist dünya görüşünün ışığında, halk kültürü kaynak alınarak yaratılan bu kültürün ürünleri, salt baş çelişki açısından değil, proleterya - burjuvazi çelişkisi açısından da devrimci bir konumdadır.

DEVRİMCİ SANAT CEPHESİ :

Baş çelişkinin belirleyiciliği içerisinde devrimci konumda olabilen iki kültürün varlığından söz etmiştik. Devrimci sanat cephesi denince akla homojen bir anti - emperyalist sanat cephesi gelmemeli ve geri bıraktırılmış bir ülkede böyle bir sanat cephesini belirleyecek ve doğrultusuna oturtacak olanın, işçi sınıfı düşüncesini temel alan kültür olduğu unutulmamalı. Bu doğrultuya oturtuş sürecinde, felsefe olarak işçi sınıfıyla yurtsever bir çizgide buluşan küçük burjuvazinin sanat eserlerinin de bir yeri bulunacaktır. Küçük burjuvazinin bu kesiminin -zorunlu olarak ilerici- maddi konumuyla, felsefesinin muğlaklığı arasındaki çelişki, yaratacağı sanat eserlerine de yansıyacak, bu eserler kimi somut ve canlı bir yönseme gösterirken, kimi zaman da ütopyacı ya da popülist eğilimlere kapılacak, bazan da umutsuzluğa yaslanır olacaktır. Elbetteki bu sanatı, yenik, pasifize olmuş, kozmopolit kültürün yozlaştırmasına uğramış küçük burjuva sanatından dikkatle ayırmak, öteki karşısında, eleştirici tavrı da ihmal etmeden savunmak gerekir. Devrimci sanat cephesinin oluşması, işçi sınıfı düşüncesine bağlı kültürün işte bu değerlendiriş süreci içerisinde ele alınması gerekli bir sorundur, bazılarının anlamaya çalıştığı gibi anlaşmalı, senetli bir koalisyon sorunu değildir. (Devrimci kültür konusunda soyut geniş cepheci tavır da, sekter tavır kadar sakat bir tutumdur.)

Yukarıdaki paragrafta anlama tamamen ters düşen bir dizgi atlaması olmuştur. Son paragrafın üçüncü cümlesi şu şekilde olacaktır :

«Bu doğrultuya oturtuş sürecinde, felsefe olarak işçi sınıfı düşüncesinden ayrılan, fakat belirli bir aşama için baş çelişkinin belirleyiciliğiyle politik ve ekonomik açıdan işçi sınıfıyla yurtsever bir çizgide buluşan küçük burjuvazinin sanat eserlerinin de bir yeri bulunacaktır.»

(1) Gelişmiş kapitalist ülkelerde, kozmopolit kültürün etkin olduğu dönemde de, geleneksel burjuva saantını sürdürmeye çalışan sanatçılar elbetteki olmuştur, ancak etkinlikleri artık söz konusu değildir. Yozlaşan burjuva düzeninde gerek klasikburjuva sanatından, gerekse kozmopolit sanattan farklı olarak ortaya çıkan bir başka akım ise yenilikiç burjuva akımı olmuştur. Yozlaşan toplumsal yapının bunaltıya, umutsuzluğa, patolojik eğilimlere ittiği yazarlarca üretilen bu tür sanat eserleri, kozmopolit kültüre de geniş ölçüde kaynak sağlamıştır.

akıp giden hayat

Doğu Anadolu coğrafyasında ilk kar
Bu puslu hava namlular gizliyor üstüme
Taşıp gidiyor mağrur alnım bu kefenden
Kendimle yine kanlı bıçaklıyım alabildiğine
Odaların çapraz yalnızlığına kadar itilmenin
Ömrü kan kıpırdayıncaya kadar
Sonra kor kesmiş toynaklar
Savurmaya başlar oradan oraya
Hülyalarım dahşetli çıkışlar
Yaşantım ince çırpınışlar içindedir
Ve istasyonda masmavi bir kolera
Bulaşır beyin kıvrımlarıma
«Güneyde portakallar çiçek açtı
Hasretine haber olsun
Beyaz bir şehirde sarışınlık
Kadim aşklar kalbini çatlatacak..»
Platonik duyguların canı cehenneme dedin mi
Biraz ötede
Mezbahanın önünden akan mundar derenin buğuları içinde
Kafka seni bekler
Yani sen tarih macerasında lokomotif olanın
Ateşçisi değil cüzamlısı olmalıydın durup kalışların
Sürerdim öfkeyle gövdemi beynimin üstüne
Ve şehrin bu bölgesinde manüfaktür
Henüz yürürlüktedir
Dökerken gece vardiyası
Soldurduğu çiçekleri çıkış kapılarına
Karışırdım aralarına ortak bir ufku tartışmak için
Ufuk caddeye dikey gelen sokakların
Bitiminde bir görünür bir yiterdi
Bir top ışık da ufukla oynaşan kula atlarının
Mahşerine vurdu

Salındı cellat kültürlere karşı
Başlangıçta da genç olan maceramız
Varsın dökülsün o paslı yağmurlar
Gazete başlıklarına, radyo ajanslarına
Islanmaz savaşımız barışımız
Vampirler dolaşıyor şahdamarlarımız üzerinde
Süslü Roma askerlerini deviren Spartaküs de
Omuzlarını yıldız yağmuruyla kirletmemişti
Islanmıyor, kuytularda buluşup
Düşünce gümrüklerinden
Kıvılcım geçirmek için sözleşenler
Islanmıyor sabır
Anahtar iki kez dönüyor paslı kilitte
Mayıs ise tam otuzbir gün dönüyor
Deliklerden sızarak değil
Kapıları kırarak ulaşıyor hasreti çökertene
Bu yüzden, bir top ışık dostumun
Ağuya kesmiş yapraklarından süzülüyor
O yaz gecelerine savrulan
Bir hoyrattaki inceliği
Ondan daha iyi kim anlayabilirdi
Olmaz bir zamanda
Mayıs ayında dönüp geldi işkenceden
Ve amcası kızının düğününde
Eline tutuşturdular beyaz mendili
Ve başladı davulla zurna da barak havasına
Anladı ki işkencede geçen zaman
Daha başka şeyleri de götürürmüş
Acıyı ta dişlerde kıstırmaya kadar
Ve oynadı çaresiz, öyle bir oynadı ki
Güvercin gibi çırpındı beyaz mendil
Kırıkhan, tamzara, üçayak...
Akıp giden hayatı kucaklamasını bilen değil mi
Zaten hainin kalbine dinamit sokan
Ve böylece bir top ışık hasat gecelerine
Hayatın göğüslerde pekişmesine düştü
Hasatta döktüğümüz ter
Gece yarısı ince yorumun imbiğinde
Suya iniyorduk gömleğimizi ıslatmak için

Sular dal sevdası
Uzaklar yürümek sevdası, sabah kitap sevdasıydı
Ve vakti belli değildi yiğitlik sevdasının
Gün gelir bir çiçeğin sapında
Gün gelir bir faşistin suratında çıkar beş parmağın izi
Bir top ışık göğsünden yaralanmış bir maralın
Mercan dişlerindeki kanı aydınlatır
Varoşlarda, komlarda, yörük çadırlarında kara yas vaktidir
Ama acılı bir sesle bir ağıda başlamak
Dimdik doğruluşların biraz öncesidir Anadolu'da
Bir top ışık da kuşsaraylarda dem çeken
Güvercinler üzerine düştü
Aşkın sararıp soluşları, bir kıyamet
Sevincin alışılmadık biçimi, hasat
Bağbozumu, yıkmtı
Sessizce içimizde dolaşır
Akşamları ufacık ayaklar
Sazın en kalm teli mırıldanır o saat
Bir ceylan ince derelere iner
Keder sarar hatırasında bir yüz yaşatanı
Dayanamaz bazı türkülere dalıp gider
Örter kalbinin kolerasını kireç kesen yüzü
Çetinleşir diklenir hayat karşısında
Kıvranır el verir doruklara
Hatırasında bir yüzü yaşatmayan
Sararıp solar hiç yaşamaz
Ve dişlerimiz arasında bıçak
İşte bizim mecnunluğumuz
Maceramız ise odaları utandıran dağlardır

şiirde güncellik

EROL ÇANKAYA

Çeşitli çalkantılarla geçirdiğimiz son bir kaç yılın yazınsal ürünlerini gözden geçirdiğimizde, toplumsal pratik açısından önemi oldukça fazla olayların; kanın, vahşetin, ölümlerin, bilinç yanılgıları içerisinde ters yerlere sürüldüğüne, devrimci sanat adına büyük yanlışların, düşüncelerin sözcülüğünün yapıldığına ve en önemlilerinden biri de, bir «istismar» edebiyatının gün ışığına çıktığına tanık oluyoruz. Geride bıraktığımız dönemin üzerinde durulması gerekli bir yönü ise devrimci şiire, hikâyeye kolaydan varma amacıyla olsa gerek Türk edebiyatının hiç bir dönemde olmadığı kadar, sığ, temelsiz ve slogancı bir sanat anlayışının doruğa çıkması oluyor. Arkada kalan son bir kaç yılın edebiyat dergilerini, kitaplaşmış ürünlerini tarayıp bir döküme gittiğimizde, yaşı kemale erenlerin de bu tuzağın içinde karşımıza çıkması -gençlere örnek olma, yol gösterme söz konusu edildiği zaman en azından- oldukça büyük talihsizlik.

Edebiyat eserinin güncelle olan ilişkisi, güncelden kaynaklanması yeni bir olgu değil. Nâzım Hikmet'in, faşist Mussolini İtalyasından görüntülerle faşizmin ve o dönem İtalyasının çizgilendirilmesini yaptığı ünlü yapıtı «Taranta Babuya Mektuplar» ı da dahil olmak üzere güncellik, güncelden kaynaklanma, Türkiyeli edebiyatçının içli dışlı olduğu bir mesele. Biz bu yazımızda güncellik -edebiyatçılık, güncel- edebiyatçı ilişkilerine geçirdiğimiz son dönemin ve bu son dönemin oluşturduğu şiirlerin ışığı altında bir yaklaşımda bulunmaya çalışacağız.

Günceli İşlemek ve Bazı Sakıncalar

Edebiyat türleri arasında güncele en açık, yatkın tür muhakkak ki şiir oluyor. Bunu, son iki yılın dergilerini tararsak çok açık bir şekilde görebiliriz. Bunun çeşitli nedenleri var kuşkusuz. Hikâyede güncelden kaynaklanma, roman ve şiir gibi öteki edebî türleri kıyaslarsak romana oranla daha şanslı, ama şiire oranla daha uzak bir yerde oluyor; yatkınlık,

elverişlilik açısından bakıldığında. Başka bir deyişle hikâye, günceli kaldırabilmesi açısından şiirle roman arasında bir yerde duruyor. Şairlerin güncel olaylardan esinlenmeleri, günceli işlemeleri daha kolay ve çabuk oluyor. Sanat eserinin filizlenmesi boyvermesi için gerekli olan oluşum sürecinin (yaratım sürecinin) şiirde -genelde tabii- az olması bu olguyu çıkarıyor ortaya sanırım; uzunca bir sürece gereksinim duyulmuyor. Şiir kaldırıyor sonra bunu, rizikosu daha az bir tür diğerlerine göre. Roman gibi büyük hacimli çalışmalarda boşa harcanan emek sorunu daha bir önem kazanıyor. Güncele uzakta durmayı yeğleyen, büyük toplumsal oluşumlar ve sarsıntılar sırasında bekleyip bu dalga geçtikten sonra, bir ayıklanmadan sonra olay'ı yazan romancılar karşısında yargılama yaparken bunu gözönüne almak gerekiyor. Güncelin en büyük sakıncası, güncele kuşkuyla bakmanın temel nedeni; kalıcı gibi görüldüğü halde aslında yüzeyden ve gelip geçici olanın işlemesi durumunda, bu kalıcı ve evrensel olmayan yapı üzerinde temellenen sanat ürününün unutulup gitme, en azından bir aşınmaya uğraması tehlikesiyle karşı karşıya kalması oluyor. Güncel karşısında duyulan güvensizliğin, güncele kuşkuyla bakmanın kaynağını burada aramak gerekiyor sanırım. Gayet doğaldır ki, bütün bunların, sonuçta ortaya çıkacak olumsuzlukların güncel olanı verirken olayın, iplerinin bağlı olduğu ekonomik tabanından yalıtılarak verilmesi sonunda doğduğu bir gerçek. Bu noktaya biraz sonra da değineceğiz. Burada başkaca söylemek istediğimiz bir nokta da, bu tavrı göstererek güncel dendiğinde ürküntüye kapılan, dudak bükenlerin asıl yanılgılarının güncel olanla güncelin yanlış uygulanımı arasındaki ayırımı kavrıyamamaları olduğu konusunda Kemal Özer'le birleştiğimiz. (1) Ne kadar gelip geçici, yüzeyden bir görünüm altında da olsa, en güncelin bile toplumsal ekonomik ve siyasal yapının derin izlerini taşıdığını farkedemiyenlerin bunun, nesneler arası diyalektik ilişkileri boşlayıp görememelerinin, bazan da görmezden gelmeğe çalışmalarının doğal bir sonucu olduğunu ayrıca belirtmeğe bilmem gerek var mı?

Yanlış uygulanımı sonucu doğan sakıncalarına karşın, güncel olanın sanat eseri için yararlı ve olumlu, kulanılabilecek yanı; ne kadar kapalı bir birime sahip olursa olsun özel edebiyat dünyası dışındaki kitlelerle organik ve sıcak ilişkilerin kurulmasında sağlıyacağı kolayhk. Sanat eseri yaratıcısının politik toplumsal yaşantısının kendisinin geniş halk yığınlarına ulaşmasında yararı muhakkak olunca (2) bu yaşantıdan kaynaklanan ya da başka bir yolla yarattığı ürünün okur kitlelerince daha bir ilgiyle karşılanacağı, sesleneceği alanın genişlemesi doğallık kazanıyor. Buna bağlı olarak kitlelerin güncel siyasal - ekonomik çalkantılara aşırı bir ilgi duyduğunu belirtebiliriz. Söylediğimiz gibi, ne kadar yüzeyden gelip ge-

çici bir görünüme sahip olursa olsu böyle toplumsal çalkantıların kitleleri ilgilendirdiğini, giderek bir sempatizanlar çekirdeğini oluşturduğunu son olayları de örnek alarak gördükten sonra, edebiyatla sürekli bir ilişkisi olmayan insanlara «olaylar» yoluyla bir bilinç aktarmanın yapılabilirliğinin bu kitleye rahatlıkla seslenebilecek bir olanağa sahipliliğinin toplum psikolojisi açısından mümkün olduğu noktasına geliyoruz. Yalnız, «olay»ın ekonomik tabanından yalıtılarak verilme yanılgısı çıkıyor bu noktada karşımıza. Daha ileride, çeşitli edebiyat türlerindeki örnekleriyle verirken daha iyi görülebileceği gibi bu yanlışın uç verdiği yerde sanat ürünü cılızlaşıyor, içeriğin sakat bir yapıya tutsak edilme noktasına geliniyor. Bu noktada eserin gittikçe hayatla, ekonomik ilişkilerle, çağın kasdedilmek istenen gerçekliğiyle bağının koptuğuna, toplumcu sanatçı ünvanına kolaydan varmayı amaçlamanın telâşı aceleciliği içerisinde, -özellikle şiir gibi coşkuya imgeleme dayanan bir türde- slogancılığa, hazır kitabi toplumcu kavramlara bir açılış göze çarpıyor. Bu yanlışın şiirde boyvermesi kısaca şöyle: İkinci Yeni'nin en egemen olduğu dönemlerde söylenmiş sözlerin kafası görünüşte değişmiştir ama temelde bir ayrılık yoktur. İkinci yenide olduğu gibi kelimeleri, çağrışımları birim alma, şiirin kelimeye dayanması gidiyor ama yerini, yaşayan ve hayattan kaynaklanmış düşüncelerin, devinen hayatın kültür (burada şiir) düzeyinde verilmesi ve istenen devrimci yorum almıyor. Önceden şiir kelimeye dayanıktı, şimdilerde ise hazır toplumcu kavramlara, yaşanırlılığı olmayan bir biçimde kuru sloganlara, kitâbiliğe. İçerik sığlığı yine vardır, pek bir şey değişmemiştir: bir uçtan diğerine! Öyle ki bu bıçak sırtı noktanın bilincine varamayan şair Marxist öğretiyi hayata uygulamaz, «hayatı bir araç olarak kullanıp diylektiğin ilkelerini doğrulamaya çalışır» (3) Benzetmeye gidilecek olursa kapitali resimlemeye çalışan bir ressamımız gibi o da ünlü formülleri şiirleştirmeye çalışır; onları hayata uygulayacağına hayatta arar, şiirinde kullanır; diyalektik felsefe, praksis vs. Ağaçların büyümesi, suyun kaynaması, doğadaki gelişim vs. Nâzım Hikmet hafız-ı kapital olmak isteğini yazarı bir şiirinde. Deyim uygun düşerse, bu yoldaki santçı ise «şair-i kapital» olma yolundadır. Bu sığlığa, reçeteli şiir anlayışına örnek olarak Kemal Özer'in kimi şiirleri gösterilebilir

> «Düşünüyorum yanından geçerken, yeni beliren çimenlerin, tüylenmiş bir-iki kuşun, bir ağacın. Güneşe kapalıydı yol, daha bir hafta önce. Toprağın içindeydi tohum. Kuşlar tüylenmemişti daha.
>
> Ve birkaç gün sonra, yol güneşli olacak gene, ağacın çiçekleri artmış, biraz daha uzamış çimenler, kuşlarsa iyice uçmağa hazır.»
>
> (Kavganın Yüreği / Düşünce - sf. 25)

Slogancılık, Hazır Kavramlar, İstismara Yöneliş

Son olaylardan kaynaklanmanın şiir plânında belirginleşmesiyle ortaya çıkan bir diğer yanlışı ise, aynı hazır kavramcılığın bir başka yanılsaması olan, belirli sözcükleri içeren belli bir sözlük, aynı terminoloji kullanıldığında görüyoruz. Buraya gelindikte şiir, olayların ekonomik toplumsal tabanmdan bağımsız bir yapıdadır artık. Belirli kelimeler söz gelimi, dağ, postal, hapishane, kan, tüfek, yiğitlik, vs. gibi kelimelerin çağrışım kolaylığına bütünüyle yaslanılarak şiir yazıldığını görüyoruz bu evrede. Öyle ki bu anlayışın daha had safhalarında, şiir artık bütünüyle kelimelerin o günkü anlamlarına, yaptırdıkları çağrışıma yaslanır. Gericilikle nitelenen «şiir geldi kelimeye dayandı» diyen kafanın şiir anlayışından pek farklı değildir bu tutum aslında. Artık şair «deniz kabardı» diye bir dize düşürdü mü, bu sakat şiir anlayışıyla koşullanmış, hayatı böyle bir donuk, devinimsiz yanıyla kavrıyan, devrimciliğin yaratıcı devindirici bir kafa yapısı gerektirdiğini düşünemeyen kişiler, ortadaki kuru ürüne devrimci şiir diye heyecanla yapışmaktadır. Öyle ki, sözgelimi devrimci bir liderin adının geçtiği şiiri bir alsak, devran dönse, aynı adda bir sağcı lider çıksa eldeki şiirin yüzseksen derecelik bir çevrimle gerici bir konuma kayacağı düşünülmez bile. Marxist klâsikler okunurken kabul edilen altyapı - üstyapı ilişkileri, belirleyicilik ilkesinin; yine bir üstyapı kurumu olması sebebiyle aynı geçerliliğin olması gerektiği şiirde önemsenmesinin nedeni oldukça gariptir. Ekonomik tabandan kopuk, yalıtılmış bir şürin salt simgelere, yaslanması yüzünden devrimci olarak nitelenmesinin bile görüldüğü oluyor. O olayı bizzat ya da dolaylı olarak yaşamışların, zaten gönül vermişlerin dışındakilere pek bir şey vermesinin de ötesinde belki de açık açık cesaretle bağıramamanın bir sonucuyla oluşmuş anlamsız lâf kalabalıkları izlenimi bırakan bu anlayışa örnek olarak şu dizeleri gösterebiliriz

«bir şiir yazacağım inan
toprağı avuçlayarak kırlarda
kanlı bıyıkların sekisinden

damlayan en yakut damarları
bir şiir yazacağım adı deniz
bir şiir daha yazacağım elbet
karlı dağlardan gelen cevahir

mahir topraktan çıkıp ulaşan»

(Ağıt Yok sf. 51 / T. Sönmez)

Kişisel masturbasyondan başka bir işe yaramıyan, devrimci sanatı iğdiş etmeye yönelik bu istismarcı eğilimlerin devrimcilikle hiç mi hiç ilgisinin olmadığı gibi, giderek devrimci sanata kasteden bir tavır olduğu ortada, hiç bir ispata gerek yok. Yalnız biz yine de bir anıştırma yapalım. Bu tip şiirleri devrimci sanmaya koşullandırılmış bir okuyucu Cahit Zarifoğlu'nu aynı yöntemle pekâlâ devrimci, militan bir şair(!) sanma yanılgısına düşebilir: (Üstelik oldukça iyi öztürkçesi var!)

«Düşündüm sol kolları kesik insanların
Ne denli mahir olduklarını sağ kollarında»

(Yedi Güzel Adam/sf. 22)

«...iç diyalektiğin, dış diyalektiğe, yani bilginin, sanatçının öz isteğinin algıya etkisi sırasında sanatçı bir sorumluluk yüklenir. İstemese de yüklenir bu sorumluluğu. Ve bizim de sanatçıyı bu noktada eleştirmek, açık söyleyelim, ondan hesap sormak hakkımızdır.» (4) Devrimci sanatçı olduğunu kabul eden herkesin imzasını koyabileceği şeyleri söylüyor Ayhan Gerçeker. Ve söylediklerinin arasında öyle şeyler de var ki biraz sonra örneğini vereceğimiz dizelerle tıpatıp denk düşüyor. Örnek olarak vereceğimiz dizeler evrensel bir güncelliği yakalayabilmek çabasıyla dünyaya doğru bir açılımı gerçekleştirmek için Vietnam'a yöneliyor ama oldukça ters bir kavşağa çıkıyor sonunda. Önce «Sanat - Toplum Diyalektik» ten yapalım alıntımızı: «Toplumla giriştiği ilişkiler sanatçıya niceliksel birikimi sağlar. Bu dış diyalektik, sanatçının içindeki iş diyalektiğe dönüşür ve bu niceliksel birikim sanatçının bilincinde niteliksel bir değişimle sonuçlanır... Bu niteliksel değişimle algı bilgiye dönüşür. Sanatçı tekrar topluma yani dış diyalektiğe döndüğü zaman, bu bilgi algıyı etkiler, aynı olayın şöyle değil de böyle algılanmasına yol açar, ya da sanatçıyı belli konulardaki algılarını çoğaltmayı zorlar. 'SeX contains all' inancı ya da bilgisi, Vietnam'da kadınların öldürülüşünü değil, kadınların memelerini algılamaya zorlar sanatçıyı...» (5) Şimdiyse T. Sönmez'in kimi çevrelerce devrimci diye nitelenebilecek birkaç dizesini verelim:

«bir kadının kesilen meme uçlarından
iki yıldır akıyormuş vietnam»

(A. Yok/ sf. 76)

Güncel olayı böylesine kullanma; Vietnam'lı kadının ancak meme uçlarını algılayabilmeyi devrimci sanat yapma sanma, yanılgısından kurtulmalıyız artık.

Yarınlara Olan Ümit ve Nikbinlik :

«Şiir... içinde bulunduğumuz durumun, yaşadığımız olayların, düşlediğimiz geleceğin ne olduğunu, nasıl olacağını sezdirmeli, giderek kavratmalı. Bu yüzden güncel olanı yakından izlemeli. Somutlamalı güncel olanı. İnancı, umudu, aydınlığı, yarını, arkadaşlığı, cesareti soyut kavramlardan çıkarıp günlük yaşamamızda yerleri, anlamları olan somut karşılıklarına ulaştırmalı..» (6) Sırası gelmişken Kemal Özer'in yarınlara olan inanç, ve umut anlayışına değinmek istiyorum. Kemal Özer'in yarınlara olan güvenine ve umuduna değgin düşüncelerimi kavramlarla şiir yazma kısmında örneklendirmiştim. Kısaca belirtmek gerekirse, Kemal Özer'deki umut ve inancın temelsiz bir nikbinlik düzeyinde olduğu söylenebilir

> «Geçiyor kalabalıkların üstünden bayrağımız. Akşamları yorgun dönenlerin bayrağı... Yarın dipdiri olacakları kavşaklarda, omuzlarına vuracakları birbirlerinin. 'yazın eli kulağında' diyecekleri göğüs dolusu, al gömlekleri rüzgarla titreşirken.»
>
> (Kavganın Yüreği/sf. 30)

Kemal Özer'in yarınlara olan inancı; küçük burjuvalığına, kendi sınıfsal konumuna uyuyor, zaferin mutlaka elde edileceğini egemen güçlerin deyim yerindeyse bir kâğıttan kaplan olduğunu mekanik açıdan benimseyiş gibi küçük burjuvazinin temelsiz nikbinliği!...

> «kökleri toprakta değildir onların. Sudan ve havadan uzağa sürdükçe bir kâğıt kadar boş ve beyazdırlar. Ve bir çanak parçası kadar eklenmesi olanaksız öbür parçalarına. Doğa durur ve ilerlemez çünkü damarlarında.»
>
> (a.g.s./sf. 19)

O ünlü kâğıttan kaplan deyimini görür gibiyiz.

«Çağımız, şairle şiirin birliğini isteyen bir çağdır.»

Yazımızın konusu olan güncellikten uzaklaşmış olduğumuzu sanmıyorum; tersine, bir yerlere getirmek istiyorum buradan sözü, yaratıcının yaşantısıyla eseri arasındaki bağ'a, aradaki ilişkiye. Buraya gelindikte, bir alıntı yapmayı gerekli görüyorum: «Çağımız, şairle şiirin birliğini isteyen bir çağdır. Şiirin şaire ve şairin şiire dönüştüğü bir çağdır. Bugünün okuru, şaire bakınca şiiri, şiire bakınca şairi görmek algılamak (idrak etmek) istiyor. Alınyazısının şiir ve şiirin alınyazısı haline getirilmesi: İşte üzerinde uzun uzun söz edilen haslık!.. Yani, yoluna bir hayat konulmadıkça şiirin kendini teslim etmeyişi...» (7) Böylece Kemal Özer'in yeni a'daki yazısının konusuna gelmiş oluyoruz: yaşananla yazılan. (8) Hilav'ın yazısını şair Kemal Özer'in çok iyi okuması gerektiğine inanıyorum. Adlarını verdiği şairlerin şiir kitaplarını inceleyip sonuç çıkarmacı bir tavırla okuyacak olursa, devrimci şiir yazmanın «işinden evi-

ne, evinden işine gidip gelen kişilerin» harcı olmadığını daha iyi anlayacak ve kabul edecektir. Nihat Behram, -uzun uzun anlatmanın gereği yokson yıllarını hapiste geçirmiş bir şair, yazdıklarını okuduğumuzda hayatına denk düşen bir şiiri olduğunu farkedebiliriz. Bu, «Hayatımız Üstüne Şiirler» ve «Fırtınayla Borayla Denenmiş Arkadaşlıklar»la çok belirgin bir biçimde ortaya çıkıyor. Bu yazımızda sözünü ettiğimiz öteki şairlerin ve son bir kaç şiiriyle Refik Durbaş'ın düşmekten kurtulamadığı yanılgılara, rastlamıyoruz onun şiirinde. Kuşkusuz bunun nedeni açık: Nihat Behram'ın olayların içinde yer almış, pratikten gelen, ötekilerdekinin tersine bir şiiri oluyor. Sözünü ettiğimiz diğer şairlerde olduğu gibi bir nikbinliğe, yarınlara olan umut ve güven edebiyatına, K. Özer'in, kitabının arka kapağında sözünü ettiği temelsiz romantik dayanışma - arkadaşlık duygularına rastlamıyoruz şiirlerinde. Kemal Özer'in şiirlerinde anlattığı, öyle kabul ettiği gibi tozpembe değildir devrimci mücadele. Dönekler, muhbirler, yılgınlar da vardır devrimci olduğu sanılanlar arasında: (Nitekim bunu gazetelere kadar geçen, mahkemelerle ilgili haberlerde rastlıyoruz.)

«Hayat ihaneti ergeç yanıtlayacak»

(H. Üstüne Şiirler/sf. 20)

«İşte yüzleri ne kadar da net
dostun da düşmanın da» (aynı eser/sf. 62)
«İşte süngülerin, ranzaların
koğuşların doldurduğu bir alfabe
İşte kanayışı Pir Sultan'ın
dostunun attığı güle...»

(F.B. Denenmiş Arkadaşlıklar/sf. 47)

Direnmeyi verdiği dizelerinde gerekçeli ve temelli bir yaklaşım içindedir. Sığ bir nikbinliğe düşmez

«Yaşadığın günlerin hesabını soranlara
bildiğin marşları söylemeyi unutma»

(H.Ü. Şiirler/sf. 25)

Toparlayacak olursak; yaşadığını yazdığı için genel gerçekçilikten uzaklaşmaz, çizilen devrimciler sunî bir yatırımın ürünü değillerdir, sevdalarıyla, korkularıyla, heyecanlarıyla, kederleriyle, sevgileriyle, işkence karşısındaduyulan kıpırtılarla...: yetkin ve bütünsellik (bütünlük değil!) içerisindedirler

«Beni düşün öyleyse
beni hayretin ve kararlılığın eşiğinde,
beni fitillerde başlayan fısıltı anında,
ilk satırını yazarken bir bildiririnin.
kulaktan kulağa dolaşan haberlerin bağrında»

Söylediklerimiz, yaşadığını yazan, Can Yücel için de geçerli. Can Yücel, son olayların hapishaneden, ranzalı, voltalı bir yaşantıdan izlemiş tir, bunu yansıtır şiirinde. Günlük hapishane yaşantısından kaynaklanarak güncel olanı ironi havası içinde doğru kullanarak ve kendi şiir çizgisi içinde bir yerlere varabilmeye çalışır :

Sen ey demir parmaklıklarda barfiks yapan,
Ranzalarda perende atan,
Sportmen ve kahraman Türk gençliği,
Önünde senin bütün Kilit - Bahirler açık,
Ama her zaman Samsun'a çıkılmaz a,
Bu sabah da avluda volta atmaya çık!

(Yeni Adımlar, 9)

Yaşadığını Yazmak

Kemal Özer'in yazısının hemen yanıbaşındaki Refik Durbaş'ın şiiri «Beni Dağlar Emzirir» ise yaşamadığını yazan, evinden işine, işinden evine gidip gelen birinin devrimci bir hayat yaşıyormuşçasına devrimci şiir yazmaya kalktığı zaman düştüğü özenti yapaylığın çok iyi bir tesbiti oluyor

«Dağladılar ellerimi

kasığımı süsler ceryan

Burdular hayalarımı

dirilirim işkencede»

Yaşadığını bilmediğini yazmaya kalkarak hücreye girmeden «Hücremde Ayışığı» (?) diye şiirler, mısralar düşüren bir şairin, gayet doğal, beklenen akibet'i oluyor «Beni Dağlar Emzirir» Halbuki Refik Durbaş, hayatla edebî ürün arasındaki belirleyicilik ilkesini boşlamayıp kendini, olaylar karşısındaki tavrını anlatsa veya cereyan gerçekten kasığını süslese hayaları burulsa elleri gerçekten dağlansa ya da devrimci yaşantısı itibariyle bunların tehdidi altında olsa kuşkusuz, bulunduğu yanlış noktaya gelmeyecek. Aynı nedenledir ki, hayaları burulan, dişlerini tüküren yiğitler karşısındaki tavrını ortaya koyan Ahmed Arif kendi gerçekliğini sergilediği için kusursuz bir doruk noktaya ulaşır. (Refik Durbaş için asıl sakıncalı yan, yanlışını Ahmed Arif'in şiirinden sonra yapması) :

«Beni yiğitler götürür
Katlarına sevda ile varılan
Yiğitler ki

Dişlerini tükürmüş
Yiğitler ki
Hayaları burulan.

Yanyana, upuzun, boylu boyunca
Tepeden tırnağa kan
Yiğitler ki
Herbiri bir parça vatan
Gözlerinde
Bir küfür kasırgası
Ana - avrat
Ah ulan....»

(Kalbim, Dinamit Kuyusu)

Yaşadığını yazarak, günceli doğru kullanarak devrimci şiir yazmayı başarabilen, bunun örneklerini veren bir şair de Ataol Behramoğlu «Yolculuk, Özlem, Cesaret ve Kavga Şiirleri» nin içerdiği şiirleri gözden geçirdiğimizde bu daha iyi anlaşılıyor. Önceki kitabı «Bir Gün Mutlaka» da kavgayla günlük devrimci mücadeleye, gençlik eylemleriyle içiçe bir devrimcinin sürekli patlamalarla dolu dünyasını veren Ataol Behramoğlu adını ettiğimiz yeni kitabındaysa Refik Durbaş'ın yaptığı gibi suni bir duyguculuk içerisinde yaşamadığını yazarak, «kasıklarımı süsler ceryan, hayın bir sesle beni dağlar emzirir, dehlizlerde hayalarımı burdular» demiyor ama yine de devrimci şür yazabiliyor.

«Yurdum orada karanlıkta duruyor»

...derken, bu yüzden, alabildiğine yoğun bir devrimci titreşimiyle sarsalanan, kavganın içinde bulunamamanın acısıyla (ceryan değil) örselenen coşkulu, hüzünlü, hırslı, belki de beklemenin kudurganlığı içerisinde delişmen bir yüreği duyuruyor bizlere

«Dağınık kalbimi ne kadar toplamak istesem nafile
O ihtilâllerin ve gözyaşlarının arefesindedir

(Yeni Bir Şarkıya)

Yazımızın başmda sözünü ettiğimiz «istismar» edebiyatına şiir alanında bir örnek de İlhan Berk oluyor. «Acının Duvar Yazıları» hapishanede çile çekenlerin ad'ları üzerine kurulmuş, onların isimlerinin yaratacağı çağrışımlara bel bağlayan istismarcı bir yöntemle yazılmış, kişisel entellektüel mastürbasyondan başka bir işe yaramayan bir şiir: Marksist klâsikleri şiirleştirerek (!) «Doğanın Diyalektiği» ni «Ekonomi Politiğin Eleştisine Katkı»yı yazan İlhan Berk gibi tıpkı!.

Yazımızın şiirlerle ilgili bölümünde, devrimci şiir alanında görünen yanlışların sivrilmişlerine yöneldik daha çok; kuşkusuz, yanlışlıklar ve örnekler daha da genişletilebilir. Bu arada, kendi kozası içinde kapanıp kalmış; dünyaya, hayata sırtını çevirmiş sanatın tül perdesini püfür püfür estiren edib-i şi'rlere zaten söylenecek bir sözümüzün olmadığını belirtelim.

Bitirirken

Güncellik konusundaki düşüncelerimizi bir odak noktası üzerinde yoğunlaştırmaya çalıştırdığımız bu yazımızda; güncel olanın kullanılması güncelden kaynaklanma sözkonusu edildiğinde şiirde boygösteren yanlışları, varılan sakat noktaları;

A) Güncel olanın yanlış uygulanımı sonucu, sanat eserinin temelsiz ve slogancı bir yapıya büründürülerek ürünün sığlığa tutsak edilmesi...

B) Toplumcu sanatçı, devrimci şair gibi ünvanlara kolaydan varmayı amaçlamanın bir sonucu olarak istismarcı bir anlayışın tedavüle sürülüşü; devrimci sanata kasteden bir iğdiş etme;

C) Yalnız hatalı politik görüşleri ifade eden sanat ürünlerine değil, politik içeriği doğru da olsa, bu doğru özü sakat ve cılız bir yapıya mahkûm eden anlayışa da karşı gelinmesi düşüncesine rağmen, bu konuda eleştirilere karşı hâlâ «toplumcu sanatın gelişinden telâşa düşen burjuva eleştirmenlerinin tavrı» diye karşı koymağa çalışan kafanın ve paralelindekilerin ürünlerinin vardığı kuru, sloğancı sığ nokta: (Ne kadar devrimci bir karektere sahip olursa olsun bir şiirde herşeyden önce şiiriyet aranır/Bielinski)

D) Olayı, güncel olanı verirken olayın, bağlı olduğu ekonomik tabandan, alt yapı - üst yapı ilişkileri hiçe sayılarak yalıtılıp verilişiyle varılan yer;

olarak belirtebiliriz.

---

(1) Kemal Özer, «Güncele Olumlu Bakış ve Nâzım Hikmet» yeni a, 16

(2) İşlevi ne kadarönemsiz görülürse görülsün, bu konuda Çetin Altan, Yılmaz Güney, Fakir Baykurt, gibi isimler ayrı bir anlam kazanıyor. Bu, sanatçının yaşantısının etkisidir. Bir de, olay'ın önemi var. Kamuoyunun ilgisini sürekli olarak üzerinde bulunduran «İmparator» sözgelimi. Büyük aile şirketlerinin, tekellerin doruk noktasına ulaştığı; halka açılma ilânlarının gazete sayfalarını kapladığı günümüzde «Koç» güncel bir olaydır da.

(3) Kenan Demirci «Yeni Adımlar, 12/Aralık 1973»

(4) Ayhan Gerçeker, Sanat-Toplum-Diyalektik / Yeni Dergi, 65

(5) Ayhan Gerçeker / aynı yazı

(6) Kemal Özer «Kavganın Yüreği» arka kapak

(7) Selahattin Hilâv, (Nâzım Hikmet, seçmeler önsöz) «Nâzım Hikmet Üzerine Birkaç Gözlem ve Düşünce» sf. 16 - Ararat Yayınevi

(8) Kemal Özer, «Yaşananı Yazmak» yeni a, 23 Şubat 1974

abd-aet ilişkileri-II

MURAT AKÇAM

Bilimsel ve teknolojik devrimden sonra üretici güçler görülmedik düzeyde gelişti. Kapitalizm üretici güçleri geliştirmekle kısa süreli de olsa ömrünü uzatıyordu. Üretici güçlerin aşırı derecede gelişmesi, sermayenin de üretici güçlerin gelişmesine paralel olarak genişlemesini ve aynı zamanda merkezileşmesini gerektirir. Avrupada üretici güçlerin aşırı derecede gelişmesi sonunda kapitalist ülkeler, teker teker üretici güçlerin gelişmesinin gerekli kıldığı sermaye büyüklüğünü gerçekleştiremezlerdi. Bunun için kıta çapında bir ekonomik entegrasyonun gereği ortaya çıkmıştı **İşte bu faktör, AET nin kuruluşunun önemli nedenlerinden biridir.** Ayrıca bilimsel ve teknolojik devrimin gerekli kıldığı yüksek tekniğin kullanılabilmesi için de büyük üretim merkezleri gerekliydi. Çünkü ufak veya o ana göre ufak olan üretim merkezlerinde böyle tekniklerin kullanılması hem bu işletmelere pahalıya mal oluyordu, hem de yoğun üretimi gerektirmekteydi. **Aslında kapitalizmin gelişim süreci içinde, sermayenin organik bileşiminin (Sermayenin organik bileşimi: değişmeyen sermaye: Makinalar, aletler v.s. Toplam sermaye: değişmeyen sermaye + değişen sermaye işçi ücretleri) sürekli olarak yükselmesi de, sermaye temerküzünün en temel nedenidir.** Pazar paylaşımı ve sermayenin temerküzü eğiliminde kapitalist ülkelerin önlerine çıkan engeller, geçici olarak iki paylaşım savaşıyla çözümlendi ama bu iki paylaşım savaşı sonunda ABD, batı Avrupaya ve Japonyaya yoğun sermaye ihraç ederek, ayrıca bilhassa Sovyetler Birliği etrafındaki geri bıraktırılmış ülkeleri ekonomik yardımlarla ve NATO, CENTO, CEATO gibi örgütlerle vesayeti altına alarak, Avrupa ve Japonyada kapitalizmi canlandırmış, diğer ülkelerde ise kendi yararına da olsa kapitalist oluşumları hızlandırmış, böylece çok geçmeden tekrar keskinleşerek ortaya çıkacak olan çelişkilerin gelişmesine yardım etmiştir. Nitekim, çok geçmeden bilimsel ve teknolojik devrimin getirdiği yüksek teknolojiyi ve sermaye - yoğun yöntemleri uygulayarak,

Batı Avrupa ve Japonya ileri sanayi üretimine geçtiler. Buralarda çok büyük üretim merkezleri ortaya çıktı. Özellikle Avrupalı kapitalist ülkeler, yoğun emtia üretimlerini emecek yeterli pazarlara sahip değillerdi. Zira II. paylaşım savaşından sonra dünya pazarlarındaki üstünlük kesinlikle ABD'ne geçmişti. Bu ülkelerin teker teker herbiri dünya pazarında ABD'nin ekonomik üstünlüğüyle rekabet edemezdi. Bundan dolayı bu ülkeler arasında, aralarındaki bazı çelişkileri ikincil plâna iterek ekonomik ve giderek siyasal bir entegrasyon kurma eğilimi belirdi. Bu eğilimde, batı Avrupalı 6 kapitalist ülkeyi Avrupa ekonomik topluluğu adı altında bir birliğe götürdü. 1958 Roma antlaşmasıyla bu birlik resmen kuruldu. 1959 da ise çalışmalarına başladı. Japonyanın da kısa bir süre sonra uzak doğuda diğer emperyalist ülkelerinkine benzer isteklerle ortaya çıkması kaçınılmazdı. Üstelik Japonyada emeğin çok ucuz olması da, Japonyaya rekabette kolaylık sağlıyordu. Demek ki tekelci kapitalist gelişimin bu aşamasında, dünya pazarları üzerinde tekelleşmenin ileri aşamasında üç unsur ortaya çıkıyordu. ABD, AET, Japonya (Bu arada şunu da belirtmek gereklidir ki, bu emperyalist güçlerin hepsi de Dünya halkları için aynı anlamı taşımaktadır: Kitleleri sömürerek, onları ezerek, durmadan daha fazla artık - değer elde etmek. Bunlardan hiçbiri, «daha fazla sömürür, daha az sömürür» diye sınıflamaya tâbi tutulamaz.) Bütün bu gelişimler, her üç unsurun da eşitsiz gelişim kanunlarının etkisinde olduğunu gösteriyor. Ama soruna sadece bu genel doğru açısından bakmak yani sorunu sadece soyut planda incelemek bu üç unsurun kapitalist dünya içindeki şu anki durumları hakkında bizi tehlikeli yanlışlara götürebilir.

Daha da açarsak, acaba daha öncelerde olduğu gibi, eşitsiz gelişim kanunu dolayısiyle bu üç tekelci güç veya özellikle ABD ile AET aralarında, savaş yoluyla bir yeniden paylaşıma gidecekler midir? Yoksa, Dünyanın üçte birine hakim olan sosyalist sistem ayrıca emperyalist ülkelerdeki proletarya kavgaları da bu belirlenmeye etki edecek faktörlerdendir ve hergün git gide genişleyen geri bıraktırılmış ülkelerdeki anti-emperyalist kavgalar, onları savaş yoluyla paylaşımdan vazgeçirerek, barışçı yoldan ekonomik bir entegrasyona mı götürecektir?

ABD'nin emperyalist sistem içinde belirleyici tekelci güç olarak ortaya çıkışının özellikle Avrupa tekelci kapitalist devletleri aralarında bir ekonomik entegrasyon kurma fikrine ittiğini söylemiştik. İlk başta batı Avrupalı 6 ülke, -Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya, Luxemburg- böyle bir girişimde bulunmuşlardır. Emek, kapital, ve tabii kaynaklar olarak tüm üretim faktörleri itibariyle kaynak oranları birbirine çok yakın bu altı ülkenin, mal ve diğer bazı faktörlerin serbest dolaşımından

bekledikleri yarar şöyle özetlenebilir: bilimsel ve teknolojik devrimden sonra çağdaş ileri tekniğin imalat sanayiinde, çok büyük ölçekte üretim yapılması halinde maliyetlerin düşmesi imkânını vermesi, ayrıca bir iş bölümü içinde ülkelerden her birinin belirli alanlarda ihtisaslaşarak daha düşük maliyetle daha büyük bir üretimi gerçekleştirmeleri söz konusudur. Her bir ülkenin, küçük çapta ve yüksek maliyette aynı malı yarı mamul veya aramal yada yatırım malı olarak üretmesi yerine, ülkeler rekabetin tesiriyle ihtisaslaşmaya gidecektir. İkincisi, ABD ye nazaran teknik gelişmede geri kalan bu ülkeler, her bir ülkenin dağınık ve küçük çaplı araştırmalarının yarattığı israfı önlemek için teknik araştırma projelerini ortak çalışma haline getirip teknik değişikliğin yaratılmasını ve uygulanmasını sağlamalıdırlar. Üçüncüsü çağımızda kapitalizm içlerinde büyük sermaye yoğunlaşmasını barındıran dev firmaların dünya pazarlarını ele geçirdiği bir aşamadadır. Avrupalı ortaklar böyle dev ölçekli firmalar yaratmak zorundadırlar. Böylece AET nin amacının kuruluş amaçları arasında belirtilen serbest ticareti desteklemek değil, tekelleşmeye hız kazandırmak olduğu anlaşılmaktadır. AET de tekelleşmenin güçlenmesi üyelerin kendi aralarındaki ihracat ve ithalâtın % 200 artmasına yol açarken, AET dışı ülkelerden ithalat ve bunlara ihracat % 100'ün altında artmıştır. Şöyle ki:

AET Dış ticaretinde üyelerin ve üçüncü ülkelerin nisbî payları: (%)

Toplam ithalât	1958 — 59	1965 — 66
Üyelerden	29,5	41,7
E.F.T.A. dan	16,8	15,1
A.B.D. den	12,2	11,6
Diğer ekonomilerden	41,5	31,6
Toplam ihracat		
Üyeler	30,1	43,5
E.F.T.A. ya	22,7	21,1
A.B.D. ne	7,3	7,2
Diğer ekonomilere	39,9	28,2

Kaynak: U.N. «Commodity trade statistics» 1967 New York (KAZGAN'dan).

Tabloda görüldüğü gibi AET nin dış ticareti gitgide kendi arasında yoğunlaşmakla birlikte, ABD ile yapılan ticaretin hacmında önemli bir değişiklik olmamıştır. Bu süre içinde görülen azalmayı ise sonradan ABD sermayesinin AET içine yerleşmesi telafi etmiştir. AET deki tekelleşmeye paralel olarak sermaye hareketlerinin yönü şu şekilde olmuştur

AET üyelerinin kendi aralarındaki sermaye hareketlerine nazaran başta ABD olmak üzere, üçüncü ülkelerden ithal ettiği sermaye miktarı çok daha büyüktür, fakat sermaye ihracı bakımından son yıllarda belli artmalar görülmekle birlikte AET den ABD ye giden sermaye çok cüzidir, sermaye ihracının yarıdan çoğu AET ve ABD dışı üçüncü ülkelere olmaktadır. 1958 den bu yana, ABD den AET ye 30 milyar dolar yatırım yapılmıştır. ABD den dolaysız yatırım gelip, AET ve ABD dışı ülkelere dolaysız yatırım gitmektedir.

AET nin kuruluş amaçları arasında serbest rekabet ilkesinin gerçekleştirilmesi önemli bir yer tuttuğu halde, hızla gelişen tekelci kapitalizmin, bu ilkenin gerçekleşmesine imkân bırakmadığı açıktır. Serbest dış ticaretten beklenen en önemli yararlardan biri (Ulaştırma - Pazarlama masrafları farkıyla) çeşitli mal fiyatlarının farklı ülkelerde eşitlenmesidir: Oysa 1968 Temmuzundan itibaren, AET ülkeleri arasında sınaî mamullerde bütün gümrük resimleri ve miktar tahditleri kalktığı halde, mal fiyatları arasında % 100'e varan farklar devam etmektedir. Mal fiyatlarında görülen bu farklılık iki nedenden dolayıdır: birincisi tekelci şirketlerin politikalarıdır, ikincisi de Batı Avrupalı kapitalist ülkelerin tam anlamıyla, çok uluslu şirketlerin ortaya çıkmasını kolaylaştıracak bir politika izleyememeleridir. Öteden beri Fransanın AET içindeki tavrı buna örnektir. Malların fiyatlarının eşitlenmesi, açık pazarda malları yapan kapitalistler arasında kıyasıya bir rekabeti gerektirir. Bu kıyasıya rekabet de, malların yapısında tüketicinin arzularına cevap verecek değişikliklerin kapitalistler tarafından uygulanması sayesinde şekillenir. Ayrıca rekabette ileri geçebilmek için, üretimin büyümesine paralel olarak fiyatların düşürülmesi ve bu yolla pazarların genişletilmesi gerekir. Gerçekten de serbest rekabetçi kapitalizm döneminde bütün bu olgular gerçekleşir, fiyatlar düşerek malların fiyatları arasında bir eşitlik belirir. Oysa tekelci şirketlerin üretime hakim olduğu ve tekelci eğilimlerin gittikçe şiddetlendiği bir gelişme aşamasında, serbest rekabetin yarattığı uluslararası mal fiyatları eşitlenmesinin gerçekleşmesi mümkün değildir. Tekelci dönemde rekabet ortadan kalkmakla ve yüksek düzeyde devam etmekle birlikte, rekabetin fiyat düşürücü etkisi önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Tekelci fiyat siyasetinde tekel fiyatları yukarı doğru oynadığı halde aşağı doğru pek oynamamaktadır. Tekeller ancak aralarındaki anlaşmaların müsaade ettiği ölçüde fiyat indirimi yapmaktadırlar. Ayrıca pazarlar tekeller arasında pay edilmiştir ve çok önemli buranlar dışında bu paylaşım muhafaza edilecektir.

Görüldüğü gibi AET nin kuruluşunda ortaya konulan «serbest rekabeti yeniden tesis etme» gibi sübjektif iyi niyetler objektif gelişimi önleyememiş, Avrupa çapında tekelcilik birinci planda ortaya çıkmıştır. AET içinde tekelciliğin güç kazanması ise en başta dünyada halen baş tekelci güç olmakta devam eden ABD nin işine yaramış, ABD tekelleri büyük bir hızla yaratılan ortama akın etmişlerdir.

Bugün, Fransız sanayiinin % 12 si, B. Alman sanayiinin % 33'ü, İngiliz sanayiinin % 50'si ABD şirketlerinin elindedir. İtalyada gün geçtikçe daha fazla oranda ABD sermayesi yoğunlaşmaktadır. Burada önemli olan olgu, ABD şirketlerinin kimya, elekronik, makina - taşıt araçları gibi sanayiin en dinamik, gelişme hızının en yüksek olduğu dallarda egemenliğinin artıyor olmasıdır. Şöyle ki, toplam olarak AET sanayiinin % 15'i ABD şirketlerinin elinde olduğu halde, çok ileri teknoloji ve büyük sermaye yatırımı gerektiren, gelişmesi dinamik olan sanayi dallarında (uçak ve uzay araçları, kimya - plastik, elektrik - makinaları, elektronik gibi) ABD şirketleri kontrolündeki üretim, bu dallardaki toplam üretimin % 60-80 ine varmaktadır. AET nin kuruluş yılında toplam AET yatırımlarının % 4,5 u (1.68 milyar dolar) ve 1966 da % 7,5 u (7.6 milyar dolar) ABD şirketlerinin kontrolündeki alanlardaydı. Diğer bir deyişle AET sanayi üretimi hızla ABD firmalarıyla birleşerek devleşmek ve ABD kontrolüne girmek eğilimindedir. «Fortune» dergisinin 1967 de yıllık satışlara dayanarak yaptığı sınıflandırmaya göre, Dünyadaki en büyük 500 şirketin 300 ü ABD şirketleri, 70 i AET ülkeleri şirketleridir. Alman Volkswagen Batı Avrupada 5 inci, Dünyada 24 üncü, Siemens B. Avrupada 10 uncu, Dünyada 37 nci, İtalyan Fiat B. Avrupada 13 üncü, Dünyada 43 üncü, Fransız Renault ise B. Avrupada 17 nci ve Dünyada 73 üncü sıradadır. Diğer ilginç bir olguya da B. Alman sanayii incelendiğinde rastlanmaktadır. B. Almanya, diğer AET üyelerine nazaran çok daha ileri ölçüde sanayileşmiş, daha ileri bir teknolojiye sahip (AET araştırma-geliştirme çalışmalarının % 41 i B. Almanyaya aittir) ve dış pazarlara çok daha bağlıdır. Üretimin otomobil sanayiinde % 60'ı, gemi inşa sanayiinde % 45'i, makina sanayiinde % 39'u, kimya sanayinde % 28'i ihraç edilmektedir. Dış pazarlara bu denli bağlı B. Alman sanayii, AET topluluğu içinde ABD şirketlerinin üretimin en büyük kısmına (sözü edilen rakamlar İngiltere AET ye katılmadan önce hesaplandığı için B. Almanya için en fazla olarak geçmektedir, oysa şimdilerde AET içinde sanayii, ABD ye en fazla oranda bağlı olan % 50 ile İngilteredir) sahip bulunduğu ülkedir. (% 33) Bu dinamik sanayiler B. Alman sanayi üretiminin yarısını oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle dinamik sanayiler, dış pazarlara açılma gereği, firma ölçeğinde devleşme ve ABD şirketleriyle

birleşme bir arada gitmektedir. Dünyada cirosu yılda I milyar doların üstünde olan 87 Firmanın 60 ı ABD de, 12'si B. Almanyada, cirosu 250 milyon doların üstünde olan firmalardan 272 si ABD de, 53'ü İngilterede, 28'i B. Almanyadadır. ABD firmaları sermaye yatırımlarının büyüklüğü, teknolojinin ileriliği dolayısiyle, daha yüksek kârlılık haddine ulaşabilmektedir. Yıllık satış hacmi itibariyle, ölçeği en büyük olan 100 ABD şirketinin yıllık kâr/ Yatırılmış sermaye oranı (1966) % 13,1 olduğu halde ölçeği en büyük 100 B. Avrupa şirketinin sadece % 7,6 dır. Kâr haddini yükseltmek amacı, Avrupa şirketlerini bir taraftan ölçeklerini büyüterek kâr haddini yükseltmeye, bir taraftan da bu bakımdan kendilerinden üstün olan ABD şirketleriyle birleşmeye itmektedir. Uluslararası firma birleşmelerinde AET üyelerindeki firmaların gerçekleştirdiği birleşmelerin % 25'i ABD firmalarıyladır.

AET ülkelerinden firmaların, kendi ülkeleri dışında kaptıkları birleşmelerin, sayı itibariyle, değişik ülkelere göre dağılımı

Değişik ülkeler	Almanya	Fransa	Belçika	İtalya	Hollanda
Almanya	—	102	29	33	40
ABD	111	99	44	71	57
Fransa	101	—	42	41	19
İtalya	34	41	11	—	9
Belçika	33	35	—	11	26
Hollanda	39	21	20	11	—
İngiltere	67	74	32	42	53
İsviçre	31	9	4	13	14
Avusturya	22	3	2	4	4
Diğerleri	26	14	3	13	14
TOPLAM	464	398	187	239	237

Bu tablo firma sayısı değilde, sermayeye göre düzenlenmiş olsaydı, bu oranın çok daha büyük olacağı şüphesizdir. (Tablo: KAZGAN, Ortak Pazar ve Türkiye) Avrupalı büyük şirketlerden sadece ikisi tam anlamıyla ABD li dev tekellerle rekabet olanağına sahiptir: Bunlar, bir Hollanda - İngiliz ortaklığı olan Royal Dutch/Shell ile yine İngiliz - Hollanda ortaklığı olan Unileverdir. Ayrıca Britısh Steel Corparatıon, Amerikan Steel Corporatıondan sonra batı dünyasının en büyük çelik şirketidir. Royal/Dutch -Unilever bir İngiliz - Hollanda ortaklığı olmasına rağmen, Amerikalıların da Hollandalılar kadar hisse senedi vardır. (İngilizlerin % 30, Hollandalıların % 20, Amerikalıların % 20) Fiat firması Avrupa ve dünya çapında bir firma olmasına rağmen, elektronik alanındaki çabaları, ABD te-

kelleri karşısında etkili olamamıştır. Olivetti daktilo makinası endüstrisi, kompüter alanında yüksek yatırımına rağmen, bu bölümünü General Elektric'e satmak zorunda kalmıştır. Almanyanın dev Siemens'i ise, kompüter alanında iyice geri kalmıştır. Hollanda menşeli tekel Philips elektronik üretime geçememektedir. Halen Dünya kompüter yapımının % 80'i Amerikan tekeli IBM nin elindedir. Avrupanın en büyük komputer şirketi ICL nin (İngiliz) araştırmaya yılda 12,5 milyon dolar ayırmasına karşılık, IBM araştırma için yılda 150 milyon dolar harcamaktadır. Unilever şirketi Avrupanm 2. büyük şirketi olmasına rağmen Dünya pazarlarında Amerikan rekabeti onu bir hayli zorlamaktadır.

Dünyada deterjan üretiminin dörtte üçü dört şirketin elindedir

UNILEVER % 25 (Persil, Omo, Surf, vb...)
PROCTER and
GAMBLE (Amerikan) % 25 (TİDE, DAZ, DASH, vb...)
COLGATE (Amerikan) % 10 (Fab. Palmolive, Ajax vb..)
HENKEL % 4 (Dıxan vb...) (**Avrupa nereye gidiyor. A. Sampson**)

Görüldüğü gibi dünya piyasasında Unilever % 35 lik Amerikan rekabetine nazaran ikinci planda kalmaktadır. Ayrıca bankacılık alanında ABD Avrupa içinde önemli bir yerkaplamaktadır. Amerikan bankalarının 1959 da 132 denizaşırı şubeleri varken, 1965 de bu sayı 212 ye çıkmıştır. «Amerikan bankacılığının en belirgin yanı, kâr sağlamanın tek güdücü kuvvet olduğuna inanmalarıdır.»

Birde Avrupalıları fazlasıyla düşündüren «Eurodollar» sorunu vardır. 1968 de yaklaşık olarak, 15 milyar «Eurodolar» ın dünya piyasasında dolaştığı tahmin edilmekteydi. Hükümetler tarafından desteklenmediği halde, çoğaltmakta devam eden «Euroollar»ın serbestçe dolaşmasından Avrupa merkez bankaları tedirgin olmaktadır. Bankalar dilerlerse, kısa zaman için «Eurodollar» alıp, uzun vadeli borç vermektedirler ki, bu merkez bankalarının işine gelmemektedir. «Eurodollar»ın yanısıra, Avrupada şirketlerin dolar değeri üzerinden çıkardıkları «Eurobond»lar da gittikçe gelişen bir pazar bulmuşlardır. «Eurobond» lar Avrupanın her tarafında, özellikle Amerikan şirketlerinin merkezlendiği Brüksel ve Londra gibi şehirlerde, banka sendikaları tarafından çıkarılmaktadır. 1967 de Amerikan Gilette şirketi, Alman Braun'u 50 milyon dolara satın alınca, hemen 50 Milyon dolarlık «Eurodollar» senedi hazırlayarak piyasaya sürdü.

Bütün bu, sınırlı da olsa anlatılan olgular, Dünya tekelci kapitalist sistemi içinde halen ABD nin, belirleyici tekelci güç olduğunu göstermektedir. Günümüzde emperyalist ülkeler arasında, dünya pazarı için,

rekabet üst düzeyde - pazarlama ve satış alanında - devam etmekle birlikte, bu rekabet, emperyalist sistemin bütünlüğünü tehlikeye atmayacak biçimde düzenlenmiştir. Bugün, bir yanda Dünya Sosyalist blokunun varlığı, diğer yandan da emperyalist sistem içindeki geri bıraktırılmış ülkelerdeki ulusal kurtuluş savaşları emperyalist ülkeleri, gitgide daha fazla çok - uluslu nitelik kazanan dev şirketlerin çıkarları etrafmda bir ekonomik entegrasyona itmektedir. Dünya pazarların üzerinde, yeni sömürgecilik esasına göre tezgahlanan bütünleşme, sadece ekonomik planda da kalmamakta, ABD Dışişleri Bakanı Kissinger'in ortaya attığı «Yeni NATO» tasarısıyla askeri planda da gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Önümüzdeki süreçte, dünya pazarlarına hakim olmaya aday görünen unsurlar tek tek ABD, AET veya Japonya manşeli tekelci şirketler değil, çoğunlukla, belirleyici tekelci güç olarak ABD nin denetiminde olacak, içinde uluslararası sermaye bütünleşmesini barındıran dev şirketlerdir.

DERGİMİZİN YENİ YAZIŞMA ve HAVALE ADRESİ

P.K. 327 İSTANBUL

O D A K

AĞIT OLMAZ OLUR MU / TAHİR ABACI

Hayatın maddi gerçeklerle yoğurulmuş insancıl değerlerini algılayıp yorumlayacak ve üst düzeyde yansıtabilecek bir duyarlıktan yoksun bulunan popülizmin müzmin hastalığı, kaba bir duyguculuğu öne çıkarmaktır. Keskin bir halkçı geçinir popülist, ama halkın değer yargılarını bilmez ve tanımaz. Halkın adını kullanmanın rantıyla geçinmeye çalışırken, halkın olumsuz değerlerinin kuyrukçuluğunu yapar, halkın olumlu değerleri karşısındaysa budalaca bir sekterliğe bürünür.

Yüzyıllardır kırımlar, kıtlıklar, yıkımlar görmüş Anadolu halkı için ölülerinin ardından ağıt yakmak vazgeçilmez bir gelenektir. Ölüm gibi maddi ve somut bir olay karşısında bir acının, bir öfkenin, bir direnişin ifadesidir ağıtlar genellikle. Ve halkın diğer kültürel ürünlerinde olduğu gibi, onun maddi ilişkiler içindeki sınıfsal tavrını da aynı somutluk içinde yansıtır. Örneğin, ondokuzuncu yüzyıl sonlarıyla yirminci yüzyıl başlarında yaşamış halk şairi Celâli'nin, ölen karısının ardından yaktığı ağıtta bu somutluğu izleriz

Yurt yuva kıldığın tenli mereği
Düzüp kotardığın tepir eleği
Şu kavdan yaptığın tecir tereği
Divân-ı Bâriy'e yadigâr götür

Elinle ördüğün çöpür ağını
Kâhan eylediğin kelem bağını
Şu kabal biçtiğin sap orağını
Al Ulu Tanrıya bergüzar götür

Yetim gömleğini diken iğneyi
Her gün yal verdiğin topal ineği
Ayran topladığın şu ak küleği
Mahşer yığınına sakla sar götür

Üç kot arpa beş kot çavdar ekerdik
Kesmik ekmeğine hasret çekerdik
Namertlere ağu merde şekerdik
Sözünü tekrar et iflihar götür (Celâli)

Yine, **Pir Sultan Abdal'ın kızının babası için yaktığı ağıt, Kağızmanlı Hıfzı'nın** nişanlıyken ölen amcası **kızına** yaktığı **ağıt** ünlü bir eşkiya için yakılmış **Kozanoğlu ağıdı,** intihar **eden gelinin** ağıdı, savaştan dönmeyen kardeşlere yakılmış **Yemen ağıdı gibi** seçkin örnekler, halkın hayat karşısındaki canlı duyarlığının yansıması olarak hâlâ söylenir dururlar Anadolu'da. Hele bir **El veriyor el veriyor / Orta direk bel veriyor / Döndüm baktım sol yanıma / Nazlı Mehmet can veriyor** ağıdı var ki, çeşitli uyarlamalarla canlı etkinliğini günümüzde de sürdürmektedir. Anadolunun doğusunda yaşayan halkın kendi yerel dilleriyle söyledikleri, içlerinde saatlerce uzayıp gidenlerinin de bulunduğu ağıtlar da vardır ki, her biri savaş, kan davası, doğal yıkımlar gibi toplumsal bir yaşantıyı hikâye etmek tedirler. (Bu ağıtların mistik bir etki uyandırmadıklarını, söylenişlerindeki acı etkinliğin insanı derinden irkilttiğini dinlemiş olanlar bilirler.) Halk, yaktığı ağıtlarla bozuk düzene karşı ölülerine sahip çıkmasını bilmiştir.

Tekin Sönmez'in 1973 yılında çıkan kitabı ise «**Ağıt Yok**» adını taşıyor. Yukarda kısaca belirlemeye çalıştığımız gibi, ağıt bir gerçeklik olarak vardır ve var olacaktır. Bu, «**Ağıt Yok**» sloganının canlı bir duyarlığa bir yaşantıya karşı atılmış, duyarlıktan yoksun, kaba bir duyguculuğun ürünü olduğunu kanıtlar. Üstelik **Tekin Sönmez,** bu sloganı son yıllarda yaşanmış olan bir takım olaylar karşısında atıyor. Bu dönemde ağıtlar söylenmedi mi? Halkla bağlantısı olan bir kimse, son dönemin olaylarıyla da ilgili olarak bir çok ağıdın halk kesimlerince anonim olarak yakılıp söylendiğini, bunun yüreklerdeki duyarlığı bilediğini bilir. **Tekin Sönmez** ise, kitabıyla aynı adı taşıyan uzun şiirinde «**çünkü ağıt közlenen bir yanıktır / bir kaderci türkü gibi metafizik / yakarıştır ölüme**» (s.8) deyip çıkıyor Oysa ağıtların birer ölüme yakarış değil, birer acının dile gelişi olduğunu yukarda açıklamaya çalıştık.Her acının dile gelişi ise, özellikle Anadolu halkının yaşam pratiği içinde bir öfkeyi de yanında taşır. Türküler, ağıtlar kaderci kesimleri de içerebilir, çünkü Anadolu halkına bugüne dek iletilen ideoloji her dönemde egemen sınıfların ideolojisi olmuştur. Önemli olan; halkın kültüründe, ürünlerinde bu ideolojinin yansımasıyla halkın kendi maddi yaşantısının yansıması arasındaki çelişkinin yakalanabilmesidir, «kaderci türküler» «ağıtlar» karşısında budalaca bir sekterliğe kapılmak değil, (1) Devrimci sanatın kaynağı zaten halk kültürüdür. **Tekin Sönmez,** «gürül gürül akarken dünya» «filinta» «ölümlere inat» «puştluklar» gibi imgelerini kapıp kabaca kullandığı Ahmed Arif'i sağlıklı bir incelemeden geçirebilseydi bu özelliği en canlı biçimde görebilirdi.

«Ağıt Yok» başlıklı şiirde en kolaycı yol seçilmiş: ortalama etkilerle ve sloganlarla şiir yazmak. Devrimci şiiri belirli bir tema sınırlaması için-

de düşünebilmek, özünde devrimci şiirin can düşmanı bir tutumdur. Hayatın karmaşıklığını yorumlayamayıp (sanatçının sanat kalıpları içerisindeki özgül yorumu söz konusu) artık şematize olmuş gerçekleri alt alta sıralamak, kaba felsefi yorumlara gitmek; canlı estetik malzemeyle sanata yeni özler taşımak sorununa açıklık getirememeksizin ortalama bir okurun ilkel heyecanlarını okşamaya çalışmak, devrimci edebiyatın tema zenginliği, hayatla içiçelik, halk kültüründen sağlıklı özler sağlamak, kuru söylevcilikten kaçınmak vb. gibi temel özeliklerini iğdiş eden eğilimlerdir. Tekin Sönmez'de özgün olan bir yan yok mu? Var. Tekin Sönmez'in şiirsel yapı içindeki durumlarını ve seçkin olup olmadıklarını önemsemeksizin özgün bir biçimde yanyana getirdiği özgün sözcükler de var. Yani özgünlük bir şairi kurtarmaya yetmiyor. Bir kaç örnekleme yapalım «hızarlanan maki diplerinde / şafağın nar seli ocağından bir kucak» (s. 11) «her bahar yeniden depreşerek / şafağı çekiçliyorken beynin... nar patlamış göze göze / yakutlar taşıdığın / yılmadan göğsünün göğümüyle / güldallı ırmaklarla harlanan» (s. 13) «sıçrıyor gökyüzüne toprağın reçeli / madde-yani kan ve terle / eşkin türküsüyle patlıyor bahar» (s. 16) «ballı petek güneş baba kozasıyla / altından bir urba gibi / omuzlarımızda şafağı hazırlıyorken» (s. 17) Şiir, bu türden kuruluşlarla uzayıp gidiyor. Özgünlüğü, ses ve uyumun anlamla bütünleşmesiyle sağlamak yerine, şiirsel yapı içinde çiğliği sırıtan (ya da Tekin Sönmez'in kullanışı içinde şürselliği iğdiş olan) sözcüklerle sağlamaya çalışmak gibi ilkel bir estetik, devrimci şiirin tek sürçmeyi affetmek istemeyen yapısını elbetteki taşıyamaz.

Tekin Sönmez, mısralar arası bağlantı ve geçişleri de üçüncü tekil şahsın şimdiki zaman çekiminin sonuna 'iken' bağlacını ve birinci çoğul şahsın şimdiki zaman çekiminin sonuna 'ise' şartlı bağlacını getirerek sağlamaya çalışıyor: «dağlar mor urbasını giyiniyorken / akşam üstleri hınçla / bir mıh çakılıyorken böğrümüze - orda / petrol borularının - orda - altın borsalarında / bir mıh çakılıyorken gizli gizli / biz bunu biliyorsak / bastırıyorsak göğsümüzü dağlarm morluğuna...» (s. 9) Bu türden geçişler, mısraların yığmalardan ibaret oluşunu gizlemeye yetmiyor. Böyle bir ilkel teknikle sayfalar dolusu mısrayı anlamsal bağlantıyı önemsemeksizin birbirine bağlayabilirsiniz. Tekin Sönmez'in ilkel tekniğiyle sözcükleri yan yana getirişi ve mısraları kümeleştirişi pek çok yerde anlam kaymalarına, anlamsızlıklara, saçma anlamlara yol açmakta, ayrıca. «Baharda Şiirler» başlığını taşıyan ikinci bölümde yer alan şiirler de bizim ölçülerimize göre, üzerlerinde tek tek durulamayacak kadar kötü şiirler. Yine aynı ilkel teknik, yine aynı özgünlük adına çiğliklere sap-

lanışlar. Ayrıca Tekin Sönmez'in bir kaç temanın dışına çıkabilmekten yoksun olduğu, imgelerinin kuru ve zorlama yapısının hayatın değerlerine çok uzak düştüğü bu bölümle iyice somutlanıyor. Bu yaşantı noksanlığı ve şiiri kullanım aracı derekesine düşürme eğilimi ayrıca Tekin Sönmez'i, İsmet Özel'den Kemal Özer'e dek - gerek yapı gerek içerik yönünden birbirinden farklı- şairlerin kaba etkilenimlerle ardına takmaya kadar varıyor.

Kaba duyguculuğun nasıl bir budalalığa vardığını görmek isteyenler ise kitabın 50. sayfasmda yer lan «Bir Şiir Daha Yazacağım Elbet» başlıklı şiiri açıp okumalılar. (Eleştirel bir tavır içinde, somutluğu ortada olan bazı şeylerin adını açık açık koymanın polemikle bir ilgisi yok.)

Tuhaftır ki daha önce bazı dergilerde ve gazetelerde «Ağıt Yok» üzerine çıkan yazıların tümü, kitabı ve şairini övmekteydi. Bu yazıların, Tekin Sönmez'in dergisinde şiir ve yazıları çıkan genç arkadaşlarca yazıldığı da gözden kaçmadı. Acaba övgücüler Şair-i Azam Abdülhak Hamid'i yaşatabildi mi ki heveskâr yağcılığı da, hiç olmazsa şiirin teknik olarak hakkını verebilen burjuva şairlerin yanında şiire dahi ihanet düzeyindeki Tekin Sönmezi yaşatsın diyesi geliyor insanın. «Ağıt Yok» gibi kötü ve sakat bir kitap üzerinde duruşumuzun tek nedeni de, bu türden tezgahlattırmaların genç kafalar üzerinde yaratacağı şaşkınlığı önlemek gereğini duyuşumuzdur.

---

(1) Bilmem; Tekin Sönmez, Nihat Behram'ın son günlerde çıkan «Fırtınala Boraylа Denenmiş Arkadaşlıklar» adlı kitabındaki «Ağıt» şiirini okudu mu ve bu şiirde «ağıt» duyarlığına nasıl bir çağdaş özün kazandırabildiğini değerlendirebildi mi?

BİR SİNEMA BAŞ ESERİ İSYAN / ZEYNEL KIRBAÇ

«İsyan» şüphesiz bu yıl gördüğümüz en başarılı filim ve iyi bir siyasal sinema örneği. Sözkonusu film gerek içeriğin toplumsal sağlamlığı, gerekse ince ve titiz bir çalışmanın ürünü olarak bir baş eserdir. İtalyan yönetmeni Gillo Pontecorvo «Cezayir Savaşı»nda olduğu gibi ezilmiş bir toplumun öyküsünü anlatmaktadır bize.

Konu XIX. yüzyılın ilk yarısında Antillerde Queimada Adasında geçer. Halkın tek gelir kaynağı şeker kamışıdır. Ada Portekizlilerin elindedir. İngilizlerin de ada üzerinde istekleri vardır. Bu maksatla William Walker (Marlon Brando) adında birini adaya yollarlar. Walker, ada halkını Portekizlilere karşı ayaklandırmak için adadan bir hamalı, Jose Dolores'i (Evaristo Marquez) eğitir. Önce banka soydurur. Kendini korumak amacıyla adam öldürmesini öğretir. Nihayet Dolores halkın desteği

ile Portekiz hükümetini devirir. Bir melez olan Teddy Sanches (Renato Salvatori) geçici hükümet başkanı olur.. Dolores önce bütün olanlardan birşey anlamaz. Ancak sonra durumun pek değişmediğini fark eder. Yönetim bu kez İngilizlere geçmiştir. Hükümet şeker kamışı için anlaşma teklif eder. Dolores önce direnir, sonra ülkesinin birçok sorunlarının çözümlenmesi şartıyla «evet» der. Aradan on yıl kadar geçer. Bu kez İngiliz kraliyet şeker şirketi Walker'ı adaya diğer şirketlere karşı tekrar yollar. Walker, Dolores ve arkadaşlarının dağlarda gerilla savaşı yaptıklarını öğrenir. Onları yakalamak için şeker kamışları dahi yakılır. Bu arada, Walker'm adada bulunmasını hoş görmeyen Sanches kurşuna dizilir. Yeni Cumhurbaşkanlığına Alfonco Prada atanır. Nihayet uzun kovalamalar sonucu Dolores'de yakalanır. Dolores ipe giderken, Walker da adadan ayrılmak üzereyken bir zenci tarafından öldürülür.

Yönetmen, Queimada adasında olagelen olayları verirken emperyalizm karşısına sömürge toplumların aldığı tavrı yansıtmak istiyor. Elbette sömürülen halkın bütünü aynı tepkiyi göstermiyor. Bir kısmının her hangi bir şekilde tarafsız kalması (vurdumduymazlık, bilinçsizlik), belirli bir azınlığın da çıkarı doğrultusunda hareket etmesi emperyalizme güç katıyor. Ancak emperyalist boyunduruğundaki geri bıraktırılmış toplumlarda kaçınılmaz olarak toplum çıkarı yanında kendi kişisel çıkarlarını iten kahramanlar da yetişerek sömürgeci devletleri yıpratıcı bağımsızlık mücadelesine giriyorlar. Bugün bu olguları her sömürülen toplumda görmemek mümkün değil. Önemli olan bilinçlenen halkın emperyalizmin bütün isteklerini geri iteceğidir. Bu bilinç «İSYAN»da olduğu gibi Walker'ın şahsında sembolleştirilen emperyalizmin çaresizliğini ve sonunu hazırlıyacaktır. Nitekim şimdiye dek her girdiği işten başarıyla çıktığını söyleyen Walker filmin bir sahnesinde toplum bilinci yaratacağına inandığı Dolores'in idamıyla doğacak yenilmez efsaneyi ortadan kaldırmak ister. Bu maksatla Dolores'in bulunduğu çadıra gelir. Ellerinin bağını çözer ve hemen kaçmasını teklif eder. Dolores bunu hareketiyle red eder. Çünkü ona göre hürriyet savaşılarak kazanıldığında bir anlam taşır. Walker çok çaba sarfeder. Başaramadığını görünce müthiş bir üzüntüye düşer. Çünkü bu onun ilk kez yenilişidir. Daha sonra finalde ise Walker adadan ayrılmak üzere uzaklaşırken arkasından bir zenci yaklaşır. Ona valizini taşımak istediğini söyler Walker'ın yüzünde sevincini gösteren bir gülümseyiş belirir. Valizini vermek üzere geriye döner, ancak yediği bir bıçak darbesinin etkisiyle sendeler, yere düşer. Halkın kin dolu bakışlarını taşıyan son görüntüler ise filme bu mücadelenin burada bitmeyeceğini, emperyalizmin yok olmasına dek süreceği mesajını getirir.

Filmi bir baş eser düzeyine çıkaran şüphesiz iyi bir ekip çalışması-

dır. Pontecorvo'nun bu hususta en başta senarist olarak Franco Solinas ve Giorgio Arlorio'dan yararlandığı muhakkak. Yönetmen sağlam bir kurguyu esas alarak başlamış filmine. Olgular ölçülü bir biçimde sıralanmış, giderek yoğunluk kazandırılarak anlamlı sözcükler ve plastik değer taşıyan malzemenin de iyi yerleştirilmesiyle ufak bir takım boşluklara meydan verilmemiş. Dramatik gerilim yaratan unsurlar üzerinde fazla durulmayıp bu öğelerin belirli bir ritme göre sıralanmasından daha güçlü bir etki sağlanmış. Görüntü yönetmenleri Marcello Gatti ve Giuseppe Bruzzolin'nin usta kamera çalışmalarının da bu başarıda rolleri büyük. Ara sıra yapılan yakın çekimlerde halkın ezilmişliğini veren yüz ifadeleri daha belirgin hale gelmiş. Kitle çekimleri de filme ayrı bir heyecan getirmiş. Bilhassa filmin sonuna doğru görüntülerin Ennio Morricone'nın başarılı müzik çalışmasıyla birleşmesi sonucu filim coşkulu bir anlatıma ulaşmış. Hele Marlon Brando gibi güçlü bir oyuncunun unutulmaz kompozisyonu, Evaristo Marquez ve Renato Salvatori'nin iyi oyunları filmi daha da etkin kılmış.

KİTAPLAR

12 Mart öncesi büyük bir sorumsuzlukla yürütülen devrimci eser yayını konusu, daha büyük bir sorumsuzlukla tekrar başlatılacağa benzer. Ancak, bu işten ticarî vurgunlar umanlar, artık okuyucunun doğru ve sağlıklı olanı arayacağını bilmelilerdir. Ayrıca devrimci yayın organlarının bu konuda gereken dikkati göstermeleri ve okuyucularını uyarmaları gerekir.

Son dönemlerde, mahkemelerle ve işkencelerle ilgili kitapların da piyasaya çıktığı ve bunların da çoğunluğunun yine ticarî amaçla sömürüye yönelmiş olduğu gözden kaçmıyor. Bunlar arasında özellikle «Deniz Gezmiş Olayı» adlı kitap karşısında okurlarımızı uyarırız. Olmuş ve artık tarihteki yerine almış bir olayı devrimci yayınevi görünümü altında kasıtlı bir biçimde tek yanlı yazıları derleyerek sunmak, adice bir vurguna yeltenmekten başka bir şey değildir.

Ayrıca, bazı korsan yayınevlerinin bazı büyük yazarların ve bu arada Nazım Hikmet'in eserlerini rastgele yağmalayıp eksik ve yanlış biçimde sunuşları üzerinde de uyanık davranılması gerekir.

Avukat Kemal Yücel tarafından hazırlanan «Kontr Gerilla» adlı kitaptaki «TELİF HAKKI: İŞKENCE GÖRENLER» notu derlemecilik sömürüsüne karşı öncü bir çıkış olarak saygıyla karşılanmalı.

Geçen ayın okurlarımıza salık verdiğimiz ya da okunmasında yarar gördüğümüz kitaplar ise şunlardır: Filistin Şiiri (A. Kadir) Lorca - Bütün Şiirleri / Sait Maden (Cem) Faşizme Karşı Birleşik Cephe / G. Dimitrov (Ma-Ya) İspanya'da İçsavaş ve Faşizm/Nenni (Suda) Kuvayı Milliye/Nâzım Hikmet (Bilgi) Diyalektik Nedir/Ali Kızılırmak (Odak) Ufukta Beyaz bir Yelken/Katayev, Tutsak/E. Verissimo, Kont-Gerilla/Kemal Yücel (Yar) Fırtınadan Sonra/Howard Fast (Oda) Ekonomi Politik El Kitabı/Salama Valier (Gözlem) Kurtuluştan Sonra/Şükran Kurdakul (Ataç) ve TÖB-DER, DİSK, YENİ UFUKLAR dergileri.

FİLİSTİN ŞİİRİ

A. KADİR - AFŞAR TİMUÇİN

P. K. 56 Beyazıt-İstanbul

TÜRKİYE - AMERİKAN İLİŞKİLERİ

(DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ)

NÂMIK BEHRAMOĞLU

KONTR - GERİLLA

KEMAL YÜCEL

Yar Yayınları

FAŞİZME KARŞI BİRLEŞİK CEPHE

GEORGİ DİMİTROV

ma - ya yayınları

"İşkence olorok dün ne yapıldıysa

(Baştarafı 1'inci sayfada) ... ertesi reddettiğini ... özellikle. Ned... a- ...kence o' ...

lacak zatla mutabakat halin- de olabilirsem, prensibe ... diyo- 'edim."

gibi, tahli...eler gerçekl- ...

bugün de onlar olmuştur,,

...snık ve mahkemelere çıkı- ...du, yoksa hastanede ol- ...madı?.. Bi ...inde - ...

— "Elbette, normal düze- ne geçildi, seçim sonrası gel- di ... Ge-

Cop copla vuruyorlardı... Bir müddet sonra, elimdeki elektrik kablosunu çıkararak kulağımın etrafına ba...

...aletle sıkıştırdılar. Hemen ardından el ve ayak parmak... şiddetli cereyan vermeğe başla-elektrik kabloları ...cudum ve başım, korkunç elektrik verme...

...arbi öttürdük, seni mi konuştura... ...urdılacağız ?" diyor ve ağza alınmay... ...n kazıcak küfürler savuruyordu. Daha son...

"Biz burada kaç kişiyi bülbül gi-min kenarından ele... saat kadar dövdü. Bir yandan ayak, yüz, kulak ...dü şahıs, copla ayaklarımı işkenceye ...

Türün Paşa, duraklamak- sızın cevap verdi:

— "Söyleyeyim: Dün ne oldu ve yapıldıysa, bugün de onlar olmuştur. Biz yeni bir metod tatbik etmedik."

FAİK Türün konuştu. Evet, emekli orgeneral, eski Birinci Ordu ve 12 Mart muhtırasından sonra ilân edilen sıkıyönetim idaresinin kumandanı, bir devrin tek sorumlu kişisi, Faik Türün ilk kez konuştu.

Hem de önemli konular üzerinde: Kontr-...rilla, işkence ol... ...ı, kendisine göre ... ...pasal ... ...skil... ...hkem...

Cop sokma etek indirme olayları

(Baştarafı ...inci sayfada)

...ılmak ve imzalan... ...nuç al... ...me... ...ken

Semra Eker ... yaşın... ...anığın id...